

UPADŁOŚĆ KONSUMENCKA

Anna Ludwicyńska, Aleksandra Machowska

ZAWIERA WZORY PISM

WYDANIE

2

Wolters Kluwer

UPADŁOŚĆ KONSUMENCKA

UPADŁOŚĆ KONSUMENCKA

Anna Ludwicyńska, Aleksandra Machowska

WYDANIE **2**

Stan prawny na 5 maja 2022 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-396-3
2. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	19
Wstęp	23

Część pierwsza **Zagadnienia ogólne**

Rozdział 1

Charakterystyka upadłości konsumenckiej	31
1.1. Czym jest upadłość „konsumencka”?	31
1.1.1. Uwagi ogólne	31
1.1.2. Informatyzacja postępowania upadłościowego – wprowadzenie systemu teleinformatycznego obsługującego postępowania sądowe w upadłości konsumenckiej	33
1.2. Zakres podmiotowy przepisów o upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej	38
1.2.1. Pojęcie osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej – zakres podmiotowy	38
1.2.2. Pojęcie działalności gospodarczej i zawodowej	39
1.2.3. Osoby prowadzące działalność nieewidencjonowaną	42

Rozdział 2

Podmioty legitymowane do złożenia wniosku o upadłość konsumencką	44
---	-----------

Rozdział 3

Cele i zasady postępowania upadłościowego w kontekście upadłości konsumenckiej	48
---	-----------

Rozdział 4

Przesłanki ogłoszenia upadłości konsumenckiej	50
4.1. Przesłanki pozytywne	50
4.2. Przesłanki negatywne, skutkujące oddaleniem wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej	51

Rozdział 5

Przepisy regulujące tok uproszczonego postępowania upadłościowego w przypadku osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej	56
5.1. Informacje ogólne	56
5.2. Przepisy mające zastosowanie	60
5.3. Wyłączenia przepisów części pierwszej Prawa upadłościowego	61
5.4. Przepisy mające odpowiednie zastosowanie w przypadku, gdy jedynym wnioskodawcą jest wierzyciel	65
5.5. Stosowanie przepisów o postępowaniu zabezpieczającym	68
5.5.1. Uwagi ogólne	68
5.5.2. Tymczasowy nadzorca sądowy	70
5.5.3. Zawieszenie egzekucji (art. 39 pr. upadł.)	73
5.5.4. Inne sposoby zabezpieczenia majątku dłużnika	74

Rozdział 6

Sądowe organy postępowania upadłościowego	76
6.1. Sąd	76
6.2. Sędzia-komisarz	84
6.2.1. Informacje ogólne	84
6.2.2. Sędzia-komisarz – funkcja, zadania	89
6.2.3. Zastępca sędziego-komisarza	95
6.2.4. Referendarz sądowy jako sędzia-komisarz	97
6.3. Orzeczenia wydawane w toku postępowań prowadzonych na podstawie Prawa upadłościowego	100

6.3.1.	Uwagi ogólne	100
6.3.2.	Zaskarżanie orzeczeń	104
6.3.2.1.	Wprowadzenie	104
6.3.2.2.	Zaskarżanie postanowień sędziego- komisarza i referendarza pełniącego funkcje sędziego-komisarza	107
6.3.2.3.	Problem zaskarżania postanowień sędziego wyznaczonego	108

Rozdział 7

Wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenckiej	110
7.1. Informacje ogólne	110
7.2. Treść wniosku o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej	111
7.3. Wymogi formalne wniosku o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej	112
7.4. Inne problemy na etapie składania wniosku o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej	122

Rozdział 8

Ogłoszenie upadłości	123
8.1. Postanowienie o ogłoszeniu upadłości	123
8.2. Czynności sądu w związku z ogłoszeniem upadłości	127
8.3. Tymczasowe pokrycie kosztów postępowania	128
8.4. Tymczasowe pokrycie kosztów postępowania – odmienności postępowania w przypadku jego wszczęcia wyłącznie na wniosek wierzyciela	132
8.5. Czynności syndyka po jego powołaniu na skutek ogłoszenia upadłości dłużnika	134
8.6. Prowadzenie akt przez syndyka	143
8.6.1. Uwagi ogólne	143
8.6.2. Sposób prowadzenia akt w uproszczonym postępowaniu konsumenckim	150
8.6.3. Akta do zgłoszeń wierzytelności	150
8.6.4. Akta zastępcze	159
8.6.5. Udostępnianie akt	160

8.6.6. Prowadzenie i udostępnianie akt w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	166
--	-----

Rozdział 9

Skutki ogłoszenia upadłości	169
9.1. Informacje ogólne	169
9.2. Skutki co do osoby upadłego	170
9.3. Granica między upadłością a bieżącym funkcjonowaniem upadłego – osoby fizycznej	172
9.4. Środki przymusu	176
9.5. Skutki ogłoszenia upadłości co do majątku upadłego	178

Rozdział 10

Masa upadłości	180
10.1. Informacje ogólne	180
10.2. Ustalanie składu masy upadłości	181
10.3. Składniki podlegające wyłączeniu z masy upadłości	186
10.4. Postępowanie o wyłączenie z masy upadłości	189

Rozdział 11

Zgłaszanie wierzytelności	194
11.1. Zasady ogólne	194
11.2. Wymogi formalne zgłoszenia wierzytelności	199
11.2.1. Postępowania upadłościowe prowadzone na skutek wniosku wniesionego przed 1.12.2021 r.	199
11.2.2. Postępowania upadłościowe prowadzone na skutek wniosku wniesionego 1.12.2021 r. i później	204
11.2.3. Postępowanie w przypadku nieuzupełnienia braków formalnych w terminie	205
11.3. Termin do zgłoszenia wierzytelności	207
11.4. Zwrot zgłoszenia wierzytelności	213
11.5. Skarga na zarządzenie syndyka o zwrocie zgłoszenia wierzytelności	214

Rozdział 12

Zgłoszenie wierzytelności z tytułu kredytów indeksowanych kursem CHF	217
---	------------

Rozdział 13

Wnoszenie pism i dokumentów oraz doręczenia w systemie teleinformatycznym	230
13.1. Wnoszenie pism procesowych i składanie dokumentów w systemie teleinformatycznym	230
13.1.1. Uwagi wprowadzające	230
13.1.2. Założenie konta w systemie teleinformatycznym	233
13.1.3. Przesłanki pominięcia systemu teleinformatycznego	234
13.2. Zasady dokonywania doręczeń elektronicznych w postępowaniach upadłościowych	237

Część druga**Tryby i przebieg postępowania upadłościowego osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej****Rozdział 1**

Zagadnienia wstępne	245
----------------------------------	------------

Rozdział 2

Postępowanie likwidacyjne a układ	246
--	------------

Rozdział 3

Przygotowana likwidacja (zatwierdzenie warunków sprzedaży)	249
3.1. Informacje ogólne	249
3.2. Wymogi formalne wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży	252
3.3. Postępowanie po złożeniu wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży	256
3.4. Rozpoznanie wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży	258
3.5. Zawarcie umowy sprzedaży przez syndyka	263

Rozdział 4

Układ w upadłości (zawarcie układu z wierzycielami)	267
4.1. Przesłanki i warunki przeprowadzenia układu w upadłości	267
4.2. Stosowane przepisy	271
4.3. Przebieg postępowania upadłościowego osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej – z układem w upadłości	275

Rozdział 5

Postępowanie upadłościowe osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej prowadzone na podstawie przepisów części pierwszej (przepisy ogólne) prawa upadłościowego	287
5.1. Przesłanki prowadzenia postępowania w oparciu o przepisy części pierwszej oraz etapy postępowania	287
5.2. Etap wstępny	291
5.3. Oszacowanie masy upadłości i spis inwentarza	292
5.4. Ustalenie listy wierzytelności	295
5.4.1. Informacje ogólne	295
5.4.1.1. Treść listy wierzytelności w sprawach, w których wnioszek wpłynął przed dniem 1.12.2021 r.	298
5.4.1.2. Treść listy wierzytelności w sprawach, w których wnioszek wpłynął od 1.12.2021 r.	300
5.4.2. Sprzeciw do listy wierzytelności	301
5.4.3. Zatwierdzenie, sprostowanie i uzupełnienie listy wierzytelności	307
5.4.3.1. Wyciąg z zatwierdzonej listy wierzytelności	310
5.5. Likwidacja masy	311
5.5.1. Informacje ogólne	311
5.5.2. Sprzedaż nieruchomości, prawa użytkowania wieczystego, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu i statku morskiego wpisanego do rejestru okrętowego, w tym obciążonych rzeczowo	315

5.5.3. Sprzedaż ruchomości	319
5.5.4. Szczególny tryb likwidacji – zastaw	322
5.5.5. Likwidacja wierzytelności i praw majątkowych	323

Rozdział 6

Likwidacja przez sprzedaż	326
6.1. Skutki sprzedaży w toku postępowania upadłościowego	326
6.2. Brak możliwości albo bezzasadność zbycia składników masy upadłości	329

Rozdział 7

Podział funduszy masy upadłości	332
7.1. Informacje ogólne	332
7.2. Wydzielenie kwoty na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych upadłego	338

Rozdział 8

Umorzenie całości lub części zobowiązań upadłego według przepisów księgi pierwszej prawa upadłościowego	346
--	------------

Rozdział 9

Postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	361
9.1. Uwagi ogólne	361
9.2. Charakter postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	364
9.3. Wniosek o otwarcie postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	366
9.4. Postanowienie o otwarciu postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	368
9.5. Nadzorca sądowy w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	369

9.6. Akta postępowania o zatwierdzenie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	370
9.7. Stosowanie przepisów Prawa restrukturyzacyjnego dotyczących przyspieszonego postępowania układowego do postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	372
9.8. Skutki otwarcia postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	378
9.10. Zgromadzenie wierzycieli i zawarcie układu	380
9.11. Umorzenie postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej	388

Rozdział 10

Uproszczone postępowanie upadłościowe konsumenckie	390
10.1. Informacje ogólne	390
10.1.1. Główne zmiany w upadłości „konsumenckiej” po nowelizacji z 2019 i 2021 r.	390
10.1.2. Przesłanki wyboru trybu postępowania upadłościowego w stosunku do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej	394
10.2. Likwidacja masy upadłości w uproszczonym postępowaniu konsumenckim	395
10.3. Skarga na czynności syndyka	404

Rozdział 11

Sposoby oddłużenia w postępowaniu konsumenckim uproszczonym	413
11.1. Zagadnienia ogólne	413
11.2. Odmowa ustalenia planu spłaty wierzycieli albo umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli lub warunkowego umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli	415

11.3. Plan spłaty	419
11.3.1. Informacje ogólne	419
11.3.2. Brak zgłoszeń wierzytelności	421
11.3.3. Przygotowanie projektu planu spłaty	422
11.3.4. Czynności syndyka	423
11.3.5. Treść projektu planu spłaty	425
11.3.6. Wskazanie wierzycieli	427
11.3.7. Ustalanie, czy upadły doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa	430
11.3.8. Projekt planu spłaty <i>sensu stricto</i>	430
11.3.9. Postanowienie o planie spłaty	440
11.3.10. Zakres planu spłaty i jego wiążący charakter	448
11.3.11. Rozliczenie kosztów postępowania	449
11.3.12. Przepisy mające zastosowanie do planu spłaty	450
11.3.12.1. Informacje ogólne	450
11.3.12.2. Odpowiednie stosowanie przepisów o kolejności zaspokajania wierzycieli	452
11.3.12.3. Odpowiednie stosowanie przepisów o wykonaniu planu podziału	458
11.3.13. Zmiana planu spłaty	463
11.4. Umorzenie zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli	466
11.5. Warunkowe umorzenie zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli	468
11.6. Sytuacja i obowiązki upadłego po uprawomocnieniu się postanowienia o ustaleniu planu spłaty albo postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań bez ustalenia planu spłaty	473
11.6.1. Informacje ogólne	473
11.6.2. Po ustaleniu planu spłaty	475
11.6.3. Po warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego	476

Rozdział 12

Uchylenie postanowienia o ustaleniu planu spłaty albo postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań bez ustalania planu spłaty	480
12.1. Informacje ogólne	480
12.2. Uchylenie planu spłaty wierzycieli	481
12.3. Uchylenie postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalania planu spłaty wierzycieli	482

Rozdział 13

Umorzenie zobowiązań w wyniku postanowienia o warunkowym umorzeniu zobowiązań bez ustalania planu spłaty	483
---	------------

Rozdział 14

Skarga kasacyjna	487
-------------------------------	------------

Rozdział 15

Końcowy etap uproszczonego postępowania konsumenckiego	490
---	------------

Rozdział 16

Umorzenie postępowania	492
16.1. Informacje ogólne	492
16.2. Umorzenie na podstawie art. 361 pr. upadł.	492
16.3. Umorzenie postępowania w oparciu o art. 491 ¹⁰ pr. upadł.	496
16.4. Umorzenie postępowania o zawarcie układu z wierzycielami	502

Rozdział 17

Zakończenie postępowania	504
---------------------------------------	------------

Rozdział 18

Postępowanie depozytowe w postępowaniu upadłościowym	506
---	------------

Rozdział 19

Wynagrodzenie doradcy restrukturyzacyjnego	508
19.1. Informacje ogólne	508
19.2. Wynagrodzenie w postępowaniu konsumenckim uproszczonym	508
19.3. Wynagrodzenie w postępowaniu konsumenckim prowadzonym w oparciu o przepisy części pierwszej Prawa upadłościowego	512
19.4. Wynagrodzenie nadzorcy w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli	524

Rozdział 20

Zarys problematyki konsumenckiego międzynarodowego postępowania upadłościowego	526
---	------------

Schematy	535
-----------------------	------------

Załączniki	541
-------------------------	------------

Wzór wniosku syndyka o wynagrodzenie w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 491 ¹ ust. 1 pr. upadł.	543
Wzór postanowienia o ustaleniu planu spłaty w postępowaniu uproszczonym – stan prawny po nowelizacji obowiązującej od 24.03.2020 r.	548
Wzór projektu planu spłaty wierzycieli w postępowaniu upadłościowym	551
Wzór załącznika do projektu planu spłaty – wykaz wierzytelności	555
Postanowienie o ustaleniu planu spłaty wraz z planem podziału w postępowaniu upadłościowym prowadzonym w trybie art. 491 ¹ ust. 1 pr. upadł.	558
Postanowienie o ustaleniu planu spłaty w postępowaniu upadłościowym toczącym się na podstawie wniosku o ogłoszenie upadłości, który został złożony przed 24.03.2020 r.	565
Uzasadnienie postanowienia o ustaleniu planu spłaty w postępowaniu upadłościowym toczącym się na podstawie wniosku o ogłoszenie upadłości, który został złożony przed 24.03.2020 r.	569

Postanowienie o zakończeniu postępowania upadłościowego prowadzonego w trybie art. 491 ¹ ust. 2 pr. upadł.	589
Wzór pouczenia dostępnego w KRZ dokonywanego wraz z pierwszym doręczeniem	594
Postanowienie o ustaleniu planu spłaty wyłącznie w zakresie kosztów postępowania poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa (brak zgłoszeń wierzytelności od innych wierzycieli) w postępowaniu upadłościowym prowadzonym w trybie art. 491 ¹ ust. 1 pr. upadł.	599
Postanowienie o umorzeniu zobowiązań upadłego wraz z planem podziału w postępowaniu upadłościowym prowadzonym w trybie art. 491 ¹ ust. 1 pr. upadł.	602
Postanowienie o wyłączeniu z masy upadłości dochodów upadłego (emerytury)	611
Zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy dotyczącej wniosku upadłego o umorzenie zobowiązań upadłego bez ustalania planu spłaty	617
Wzór – informacja do sądu o występowaniu przesłanek do umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalania planu spłaty wierzycieli	620
Wzór – postanowienie o ustaleniu wynagrodzenia ostatecznego syndyka w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 491 ¹ ust. 2 pr. upadł.	622
Wzór informacji dla wierzyciela o występowaniu przesłanek do umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalania planu spłaty wierzycieli	627
Wzór – plan likwidacyjny w postępowaniu uproszczonym – stan prawny po nowelizacji obowiązującej od 24.03.2020 r.	631
Wzór postanowienia o ogłoszeniu upadłości po nowelizacji 2021 r. (w KRZ)	636
Wzór uzasadnienia projektu planu spłaty wierzycieli po nowelizacji z 2019 r. (przepisy obowiązujące od 24.03.2020 r.)	645
Wzór zarządzenia sądu przed zakończeniem postępowania upadłościowego, prowadzonego na podstawie części pierwszej Prawa upadłościowego (art. 491 ¹ ust. 2 pr. upadł.), umożliwiający upadłemu złożenie wniosku zmierzającego do jego oddłużenia	648

Wzór zarządzenia – wyznaczenie rozprawy w połączonych sprawach upadłościowych małżonków	651
Wzór zawiadomienia małżonka upadłego na podstawie art. 176 ust. 1b pr. upadł. – stan prawny po nowelizacji 2021 r.	654
Wzór zawiadomienia na podstawie art. 491 ^{6a} ust. 2 pr. upadł. – stan prawny po nowelizacji z 2019 r.	662
Wzór zawiadomienia wierzyciela na podstawie art. 176 ust. 1a pr. upadł. – stan prawny po nowelizacji 2019 r.	670
Wzór zawiadomienia wierzyciela na podstawie art. 491 ^{6a} ust. 1 pr. upadł. – stan prawny po nowelizacji z 2021 r.	678
Nowelizacje prawa upadłościowego w zakresie upadłości konsumenckiej	693
Zestawienie przepisów intertemporalnych w postępowaniu upadłościowym	702
Historia nowelizacji prawa upadłościowego i naprawczego	704
Bibliografia	705

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

dyrektywa 2004/39/WE	– dyrektywa 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 21.04.2004 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych zmieniająca dyrektywę Rady 85/611/EWG i 93/6/EWG i dyrektywę 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającą dyrektywę Rady 93/22/EWG (Dz.Urz. UE L 145, s. 1, ze zm.)
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359 ze zm.)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 ze zm.)
pr. przeds.	– ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r. poz. 162 ze zm.)
pr. restr.	– ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2021 r. poz. 1588 ze zm.)
pr. upadł.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)

Regulamin urzędowania sądów powszechnych	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2046 ze zm.)
rozporządzenie 2015/848	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z 20.05.2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.Urz. UE L 141, s. 19, ze sprost. i zm.)
r.s.t.u.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.11.2021 r. w sprawie sposobu i trybu prowadzenia akt do zgłoszeń wierzytelności oraz zbioru dokumentów, a także udostępniania tych akt oraz zbioru dokumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 2170)
r.s.t.u.o.f.	– rozporządzenie z 15.11.2021 r. w sprawie sposobu i trybu prowadzenia i udostępniania akt oraz zbioru dokumentów w postępowaniu upadłościowym wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (Dz.U. poz. 2152)
r.s.t.u.z.u.	– rozporządzenie z 13.10.2021 r. w sprawie sposobu i trybu prowadzenia akt oraz zbioru dokumentów, a także udostępniania tych akt oraz zbioru dokumentów w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej (Dz.U. poz. 2032)
r.s.w.p.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 16.09.2021 r. w sprawie sposobu wnoszenia pism procesowych i składania dokumentów w postępowaniu upadłościowym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe oraz w biurze podawczym sądu rejonowego (Dz.U. poz. 1839)
u. COVID-19	– ustawa z 2.03.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2095 ze zm.)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1125)
u.p.s.	– ustawa z 12.03.2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 2268 ze zm.)

ustawa (ustawa nowelizująca) z 2014 r.	– ustawa z 29.08.2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. poz. 1306)
ustawa (ustawa nowelizująca) z 2019 r.	– ustawa z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1802 ze zm.)
ustawa (ustawa nowelizująca) z 2021 r.	– ustawa z 28.05.2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1080)

Publikatory i czasopisma

Dor. Restr.	– Doradca Restrukturyzacyjny
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy

Inne

COMI	– center of main interests (centrum życiowej aktywności)
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
IPiSS	– Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
MSiG	– Monitor Sądowy i Gospodarczy
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SR	– sąd rejonowy
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

WSTĘP

Instytucja upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, zwanej potocznie upadłością konsumencką¹ (choć nazwa ta przyjęła się i funkcjonuje również w doktrynie), istnieje w systemach praw obcych od wielu lat². Jednym z państw, w których najwcześniej wprowadzono podobne rozwiązania, jest Francja (1989 r., tzw. *loi Neiertz*). Do polskiego systemu prawnego została wprowadzona w wyniku nowelizacji Prawa upadłościowego i naprawczego ustawą z 5.12.2008 r.³ Przepisy, które weszły w życie z dniem 2.05.2009 r., w praktyce jednak niemalże nie funkcjonowały, a w każdym razie możliwość ich zastosowania była mocno ograniczona. Przede wszystkim w pierwszej kolejności należało wykazać, że posiada się środki na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego, a w razie ich braku – wniosek był oddalany. Po wtóre, postępowanie można było otworzyć tylko w stosunku do takiej osoby, której niewypłacalność powstała na skutek wyjątkowych i niezależnych od niej okoliczności (np. choroba dłużnika i utrata pracy, śmierć współmałżonka, długi spadkowe itp.). To były główne przyczyny faktycznego

¹ Pamiętać przy tym należy, że w tym rozumieniu owo potoczne pojęcie konsumenta w kontekście prawa upadłościowego nie jest tożsame z definicją legalną konsumenta zawartą w art. 221 k.c.

² Na temat postępowań oddłużeniowych w innych państwach, szczególnie w Europie, zob. interesujące opracowanie K. Michalak-Abram, *Zagadnienie europeizacji postępowania oddłużeniowego osób fizycznych*, Warszawa 2018. Zob. również P. Kuglarz, *Podstawowe standardy upadłości konsumenckiej w Polsce na tle wybranych regulacji europejskich*, Dor. Restr. 2015/1, s. 33–43; P. Kuglarz [w:] *Upadłość konsumencka. Komentarz*, red. R. Adamus, M. Geromin, B. Groele, Warszawa 2017, s. 70–88.

³ Ustawa 5.12.2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 234, poz. 1572).

niedziałania przepisów o konsumenckim oddłużeniu. Od tej pory przepisy w zakresie upadłości konsumenckiej były dwukrotnie⁴, w relatywnie niedługim czasie (2009–2019), radykalnie nowelizowane poprzez ich coraz szersze liberalizowanie, aż ostatecznie zmiana wprowadzona ustawą nowelizującą z 2019 r. spowodowała, że praktycznie każdy – nawet jeżeli do swojej niewypłacalności doprowadził świadomie, celowo – może obecnie uzyskać oddłużenie w wyniku przeprowadzenia procedury przewidzianej w art. 491¹–491²² pr. upadł.⁵ Tym samym ustawa nowelizująca z 2019 r.⁶ spowodowała, że mamy obecnie w Polsce jedno z najbardziej liberalnych przepisów dotyczących możliwości oddłużania osób fizycznych, niezależnie od tego, czy prowadziły one działalność gospodarczą⁷, czy też nie – w praktyce niezawierające żadnych wymogów, które musiałby spełnić dłużnik, dążąc do uzyskania oddłużenia – chociażby w postaci wykazywania się rzetelnością i dobrą wiarą. Przepisy wprowadzone ustawą nowelizującą z 2019 r., pozwalające na wydanie postanowienia o odmowie wydania jakiegokolwiek postanowienia prowadzącego do oddłużenia⁸, obwarowano przesłankami tak nieostrymi, że ich zastosowanie może się okazać niemal niemożliwe w praktyce, nie wspominając o możliwości ukształtowania się bardzo niejednorodnej praktyki orzeczniczej w tym zakresie. Niezależnie od powyższego wątpliwości budzi regulacja prawna z tak znacznym marginesem niepewności co do sposobu

⁴ Ustawami nowelizującymi: z 2014 r., z datą wejścia w życie 31.12.2014 r., oraz z 2019 r., z datą wejścia w życie 24.03.2020 r. Zwięzłe omówienie istotnych założeń tej ustawy zob. P. Wołowski, *Upadłość konsumencka na podstawie nowelizacji ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze z 29.08.2014 r.*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2014/4, s. 53–69.

⁵ Kolejne artykuły, do art. 491³⁸ pr. upadł., wprowadzone do Prawa upadłościowego na mocy ustawy nowelizującej z 2019 r., dotyczą w istocie rodzaju postępowania restrukturyzacyjnego.

⁶ VIII kadencja, druk sejmowy nr 3480; ustawa opublikowana w Dz.U. z 2019 r. poz. 1802.

⁷ Dla porównania – w toku postępowania oddłużeniowego we Francji (*surendette-ment*) długi powstałe w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej nie podlegają umorzeniu w konsumenckim postępowaniu upadłościowym.

⁸ Art. 491^{14a} pr. upadł.: „1. Sąd wydaje postanowienie o odmowie ustalenia planu spłaty wierzycieli albo umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli lub warunkowego umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli (...)”.

zakończenia postępowania (w którym upadłemu zlikwidowano cały posiadany majątek, a następnie pozostawiono go bez możliwości oddłużenia), że przywodzi na myśl raczej tzw. rosyjską ruletkę, nie zaś regulację normatywną. Prawo powinno organizować życie społeczne i wszelkie istotne dla obywateli dziedziny życia, wprowadzać stabilność i pewność w stosunkach społeczno-gospodarczych, nie zaś zamęt i brak jasnych reguł.

Ustawa nowelizująca z 2019 r. niestety jest kolejnym niechlubnym przykładem psucia prawa. Pomijając już wprowadzenie na mocy tej ustawy rozwiązań bardzo kontrowersyjnych, nieprzemyślanych i źle doprecyzowanych, poprzez przepisy wprowadzające chaos w dotychczasowych uregulowaniach, rodzące wiele możliwości interpretacyjnych i stwarzające pole do nadużyć oraz przez zamieszczanie w przepisach dotyczących przedsiębiorców takich, które dotyczą wyłącznie tzw. konsumentów⁹, po zwykłe, ale liczne błędy redakcyjne¹⁰ oraz nieskorelowanie z innymi, dokonywanymi równolegle zmianami prawa¹¹ – wszystko łącznie sprawia, że jest to jedna z najgorszych dotychczas zmian prawa upadłościowego. Ponadto wiele przepisów jest niejasnych i niekompletnych, w kontekście pozostałych przyjętych rozwiązań niezrozumiałych i dopiero lektura uzasadnienia projektu ustawy

⁹ Jak w przypadku postępowania oddłużeniowego, toczącego się na podstawie art. 369 i n. pr. upadł.

¹⁰ Na przykład „dłużnik” zamiast „upadły”, posługiwanie się formą dopełniacza: „funduszy” – jakkolwiek bardziej współcześnie brzmiąca, to jednak inną niż dotychczas w ustawie zastosowaną formą „funduszków”; w efekcie ustawa raz posługuje się jednym wzorcem odmiany rzeczownika „fundusze”; raz drugim; w art. 491¹⁵ pr. upadł. określa się, że plan spłaty ustala się na okres liczony w latach – w ust. 1b i 1c, natomiast w ust. 1 pkt 4 oraz ust. 1a – w miesiącach; podobne przykłady można mnożyć.

¹¹ Tytułem przykładu ustawa nowelizująca z 2019 r. nie została zsynchronizowana z nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego na mocy ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) z datą wejścia w życie 7.11.2019 r., a nawet z ustawą z 6.12.2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz.U. poz. 55 ze zm.), która wchodziła w życie 1.12.2020 r. (jak zmiana z dniem 24.03.2020 r. treści art. 241 pr. upadł. bez uwzględnienia, że wcześniejsza ustawa o Krajowym Rejestrze Zadłużonych uchyla tę jednostkę 1.12.2020 r., czy wprowadzenie dwa razy identycznego przepisu, odpowiednio ustawą nowelizującą z 2019 r. i ustawą o Krajowym Rejestrze Zadłużonych: art. 151 ust. 6 i art. 152 ust. 2 pr. upadł.). Część tych usterek usunięto dopiero w 2021 r. ustawą nowelizującą z 2021 r., część wciąż występuje.

nowelizującej z 2019 r. pozwala na ustalenie, do pewnego jednak tylko stopnia, jak należy rozumieć i stosować nowe przepisy¹². Problem nie tylko w tym, że uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej z 2019 r. nie jest ustawą, więc nie wiąże sądów w wykładni i stosowaniu przepisów, lecz także w tym, że w wielu istotnych kwestiach projekt ten odbiega od ostatecznie przyjętej wersji ustawy, a zmiany wprowadzone na szybko i bez należytej refleksji już w toku postępowania legislacyjnego nie zostały uzasadnione. W trakcie procesu konsultacji pozaresortowych (społecznych) wielokrotnie powtarzano jako jedno z podstawowych, ogólnych zastrzeżeń do kolejnej ustawy nowelizującej, że poczynając od 2009 r., kiedy to weszły w życie przepisy wprowadzające upadłość konsumencką, jest to już trzecia, bardzo obszerna zmiana. Przepisy w efekcie, zamiast upraszczać, w jeszcze większym stopniu komplikują postępowanie upadłościowe, a dodatkowo wprowadzenie do przepisów prawa upadłościowego postępowania o charakterze *stricte* restrukturyzacyjnym, nadto – niedopracowanego w szczegółach i zasadach stosowania do niego przepisów Prawa restrukturyzacyjnego, w jeszcze większym stopniu czyni je chaotycznym. Na już i tak bardzo skomplikowany stan prawny nałożyły się liczne kolejne zmiany, wynikające z ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych¹³ oraz innych ustaw, w tym wielokrotnie no-

¹² Np. art. 491¹⁴ ust. 7 pr. upadł. w zakresie zażalenia, które – zgodnie z uzasadnieniem – pełni funkcję także sprzeciwu do listy wierzytelności i zarzutów do planu spłaty, czy art. 491¹⁶ ust. 2b pr. upadł. w zakresie wykładni wyrażenia „również po upływie pięciu lat”, albo nowych przepisów o postępowaniu o zawarcie układu w upadłości konsumenckiej, które odsyłają nieprecyzyjnie do stosowania „w tym do zawarcia układu, jego skutków, zmiany oraz uchylenia” odpowiednio przepisów Prawa restrukturyzacyjnego dotyczących przyspieszonego postępowania układowego; na marginesie należy dodać, że w uzasadnieniu wskazano, że przepisy dotyczące przyspieszonego postępowania układowego stosuje się w takim zakresie, jak: „reguły dotyczące ustalania spisu wierzytelności, spisu wierzytelności spornych, zwoływania zgromadzenia wierzycieli w celu zawarcia układu, zasad głosowania wierzycieli, liczenia większości koniecznej do ustalenia, że doszło do przyjęcia układu, zatwierdzenia układu, jego skutków oraz zasad zmiany i uchylenia układu”.

¹³ Tytułem przykładu ustawa nowelizująca z 2019 r. nie została zsynchronizowana z nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego na mocy ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) z datą wejścia w życie 7.11.2019 r., a nawet z ustawą z 6.12.2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz.U. poz. 55 ze zm.), która miała pierwotnie wejść w życie 1.12.2020 r. (jak zmiana z dniem 24.03.2020 r. treści art. 241 pr. upadł. bez

welizujących ustawę o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, zanim jeszcze weszła ona w życie. W świetle częstotliwości tych zmian należy z całą mocą poprzeć postulat, który został wyrażony w literaturze, konieczności wprowadzenia pięcioletniego moratorium na jakiegokolwiek kolejne zmiany prawa upadłościowego¹⁴.

Częściowo niektóre pierwotne usterki usunięto kolejnymi nowelizacjami, w wielu wypadkach jednak nadal występują poważne wątpliwości interpretacyjne, co przekłada się na bardzo różną praktykę w poszczególnych sądach upadłościowych i wśród doradców restrukturyzacyjnych. Chaotyczna technika prawodawcza i brak konsekwencji w redagowaniu poszczególnych artykułów ustawy powodują jej niespójność, wątpliwości co do zakresu stosowania wielu przepisów¹⁵ i w jeszcze większym zakresie komplikują postępowania oraz powodują rozbieżności w praktyce orzeczniczej.

Niniejsze opracowanie koncentruje się głównie na aspekcie proceduralnym oraz najnowszych zmianach, z uwzględnieniem różnych stanów prawnych. Należy bowiem pamiętać, że postępowania, w których wniosek wpłynął przed 24.03.2020 r. czy przed 1.12.2021 r., toczą się nadal według przepisów obowiązujących w dacie złożenia wniosku. Zatem prawidłowe stosowanie przepisów wymaga od wszystkich podmiotów w jakikolwiek sposób zaangażowanych w postępowanie upadłościowe, czy to jako organy sądowe (sędzia-komisarz, sąd upadłościowy, sąd okręgowy jako sąd drugiej instancji), czy jako organy prowadzące postępowanie (syndyk, nadzorca sądowy), czy jako uczestnicy (dłużnik/upadły, wierzyciel), czy jako pełnomocnicy uczestników, dobrej orientacji w obowiązującym stanie praw-

uwzględnienia, że wcześniejsza ustawa o Krajowym Rejestrze Zadłużonych uchylała tę jednostkę, czy wprowadzenie dwa razy identycznego przepisu, odpowiednio ustawą nowelizującą z 2019 r. i ustawą o Krajowym Rejestrze Zadłużonych: art. 151 ust. 6 i art. 152 ust. 2 pr. upadł.). Część tych usterek usunięto dopiero w 2021 r. ustawą nowelizującą z 2021 r., część wciąż występuje.

¹⁴ C. Zalewski, *Zobowiązania alimentacyjne w postępowaniu upadłościowym – wybrane zagadnienia*, Dor. Restr., 2021/25, s. 38.

¹⁵ Por. np. treść art. 491² ust. 1 pr. upadł. z treścią art. 491¹⁵ ust. 7 pr. upadł. w odniesieniu do przepisów art. 337–339, 340–348, 352–356 i 358–360 czy z treścią art. 491¹ ust. 3 i art. 491¹⁰ ust. 3 i 4 pr. upadł.

nym i stosowania przepisów we właściwym brzmieniu. Publikacja została zaktualizowana i uzupełniona o obserwacje dotyczące praktyki stosowania przepisów, które weszły w życie 24.03.2020 r. oraz 1.12.2021¹⁶. Wyjątek od ujęcia proceduralnego problematyki upadłości tzw. konsumenckiej stanowią rozważania na temat zgłoszenia wierzytelności z tytułu kredytów indeksowanych kursem CHF. Zagadnienie to bowiem jest bardzo istotne szczególnie w ściśle rozumianych upadłościach konsumenckich (tj. dotyczących osób, które nie prowadziły działalności gospodarczej), w których często są to jeśli nie jedyne wierzytelności, to z pewnością największe. Prawidłowe ustalenie wysokości wierzytelności rzutuje następnie na ustalenie planu spłaty wierzycieli.

¹⁶ Wynikające z ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, następnie wielokrotnie nowelizowanej.

CZĘŚĆ PIERWSZA

ZAGADNIENIA OGÓLNE

Rozdział 1

CHARAKTERYSTYKA UPADŁOŚCI KONSUMENCKIEJ

1.1. Czym jest upadłość „konsumencka”?

1.1.1. Uwagi ogólne

Przepisy Prawa upadłościowego¹ nie posługują się pojęciem upadłości konsumenckiej, ale pojęciem postępowania upadłościowego wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Przepisy regulujące to postępowanie zamieszczono w tytułach V i VI (postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli) części trzeciej (art. 491¹ i n. pr. upadł.). Nie jest to, wbrew potocznej nazwie, postępowanie prowadzone w stosunku do konsumentów. W pierwszej kolejności należy podkreślić, że potocznie – ale też z przyczyn praktycznych w dyskursie prawniczym – używane w odniesieniu do postępowania upadłościowego pojęcie konsumenta nie jest tożsame z definicją zawartą w art. 22¹ k.c. Nie bez powodu ustawodawca, konstruując przepisy o postępowaniu upadłościowym w stosunku do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, nie posłużył się tym znanym w prawie cywilnym pojęciem. Za konsumenta w rozumieniu Kodeksu cywilnego uważa się bowiem osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Defini-

¹ Do 31.12.2015 r. noszącego nazwę „Prawo upadłościowe i naprawcze”, zmienioną ustawą z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne.

cja ta nie wyklucza zatem, że osoba, która w konkretnym przypadku (w relacji z przedsiębiorcą) spełnia przesłanki uznania jej za konsumenta, w innej sytuacji sama będzie przedsiębiorcą, który pozostaje w stosunku prawnym z innymi konsumentami – w ramach swojej działalności gospodarczej lub zawodowej. Tymczasem w myśl przepisów Prawa upadłościowego nie jest możliwe, aby osoba, w stosunku do której prowadzone jest postępowanie upadłościowe regulowane przepisami tytułu V Prawa upadłościowego, mogła równocześnie być przedsiębiorcą. Innymi słowy, z postępowania tego mogą skorzystać osoby, które w chwili składania wniosku o ogłoszenie upadłości i w toku tego postępowania nie są już przedsiębiorcami. Poczynając od ustawy nowelizującej z 2014 r., nie ma przeszkód, aby z chwilą wykreślenia z ewidencji działalności gospodarczej były już przedsiębiorca złożył wniosek o ogłoszenie upadłości. Wniosek taki – o ogłoszenie upadłości – może złożyć również wierzyciel byłego przedsiębiorcy (art. 8 i 9 pr. upadł.). Dotyczy to zarówno sytuacji, w której dłużnik zaprzestał już prowadzenia działalności gospodarczej (zatem nie można ogłosić jego upadłości na zasadach ogólnych), jak i takiej, w której dłużnik formalnie przedsiębiorcą nie jest, nie dokonał bowiem stosownego wpisu do właściwego rejestru, natomiast faktycznie prowadził działalność gospodarczą. W każdym przypadku wierzyciel może złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości takiego dłużnika wyłącznie w okresie roku od dnia zaprzestania prowadzenia działalności, a w przypadku osoby wpisanej do ewidencji – roku od jej wykreślenia z właściwego rejestru. Postępowanie toczy się wówczas według przepisów tytułu V części trzeciej Prawa upadłościowego, z pewnymi odmiennościami w stosunku do upadłości konsumenckiej *sensu stricto*, czyli z wniosku samego dłużnika. Ta sama zasada dotyczy również osób, które przestały być wspólnikami osobowych spółek handlowych – o ile od dnia wykreślenia ich z właściwego rejestru nie upłynął rok. Zgodnie z art. 491¹ ust. 1 pr. upadł. przepisy tytułu V stosuje się wobec osób fizycznych, których upadłości nie można ogłosić zgodnie z przepisami działu II tytułu I części pierwszej. Te zaś przepisy, zgodnie z art. 5 ust. 1 pr. upadł., stosuje się do przedsiębiorców w rozumieniu Kodeksu cywilnego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, oraz do podmiotów wymienionych w ust. 2 powołanego przepisu.

Tym samym upadłość konsumencka jest postępowaniem toczącym się wobec osób, które aktualnie nie prowadzą działalności gospodarczej i nie są z taką działalnością powiązane (jak np. w przypadku wspólników osobowych spółek handlowych).

1.1.2. Informatyzacja postępowania upadłościowego – wprowadzenie systemu teleinformatycznego obsługującego postępowania sądowe² w upadłości konsumenckiej

Zgodnie z art. 92b rozporządzenia 2015/848 państwa członkowskie zobowiązane były do wprowadzenia do 26.06.2018 r. na swoim terytorium co najmniej jednego rejestru, w którym ogłasza się informacje o postępowaniach upadłościowych („rejstry upadłości”) natychmiast po ich wszczęciu (art. 24 ust. 1 rozporządzenia 2015/848).

Rozporządzenie 2015/848 w art. 24 ust. 2 określa minimalny zakres obowiązkowych informacji dostępnych publicznie w rejestrach upadłości. Informacje te obejmują:

- 1) datę wszczęcia postępowania upadłościowego;
- 2) sąd wszczynający postępowanie upadłościowe i numer sprawy (jeżeli dotyczy);
- 3) typ wszczętego postępowania upadłościowego określony w załączniku A do rozporządzenia 2015/848, a w odpowiednim przypadku także odpowiadający podtyp wszczętego postępowania zgodnie z prawem krajowym;
- 4) określenie, czy jurysdykcja sądu do wszczęcia postępowania wynika z art. 3 ust. 1, 2, czy 4 rozporządzenia 2015/848;
- 5) jeżeli dłużnik jest spółką lub osobą prawną – nazwę dłużnika, numer wpisu w rejestrze, siedzibę statutową lub adres pocztowy (jeżeli jest inny niż adres siedziby statutowej);

² Uregulowanego w art. 53 § 1a ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.).

- 6) jeżeli dłużnik jest osobą fizyczną, niezależnie od tego, czy prowadzi niezależną działalność gospodarczą lub zawodową, czy nie – imię i nazwisko dłużnika, numer wpisu do ewidencji (jeżeli dotyczy) oraz adres pocztowy, a gdy adres jest zastrzeżony – datę i miejsce urodzenia dłużnika;
- 7) nazwę (imię i nazwisko), adres pocztowy lub elektroniczny powołanego zarządcy (jeżeli dotyczy);
- 8) termin zgłaszania wierzytelności (jeżeli dotyczy) lub odesłanie do zasad ustalania tego terminu;
- 9) datę zakończenia głównego postępowania upadłościowego (jeżeli dotyczy);
- 10) sąd i (jeżeli dotyczy) termin, w którym można zaskarżyć orzeczenie o wszczęciu postępowania upadłościowego zgodnie z art. 5 rozporządzenia 2015/848 (m.in. w zakresie jurysdykcji), lub odesłanie do zasad ustalania tego terminu.

Jednocześnie art. 24 ust. 4 rozporządzenia 2015/848 zwalnia państwa członkowskie z powyższego obowiązku publikacyjnego w odniesieniu do postępowań prowadzonych wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, pod warunkiem że znani im wierzyciele zagraniczni zostaną poinformowani o postępowaniu zgodnie z wymogami art. 54 rozporządzenia 2015/848³.

Dla zrealizowania powyższego obowiązku wynikającego z prawa Unii Europejskiej polski ustawodawca 6.12.2018 r. uchwalił ustawę o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, której termin wejścia w życie był kilkakrotnie przedłużany, a sama ustawa wielokrotnie nowelizowana. Ostatecznie ustawa weszła w życie 1.12.2021 r., a wraz z nią – zmiany w Prawie upadłościowym całkowicie zmieniające tok postępowania w postępowaniach upadłościowych, w tym konsumenckich, oraz

³ Art. 24 ust. 4 rozporządzenia 2015/848: „Państwa członkowskie nie są zobowiązane do zamieszczania w rejestrach upadłości informacji, o których mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, w odniesieniu do osób fizycznych nieprowadzących niezależnej działalności gospodarczej ani zawodowej, ani udostępniać tych informacji publicznie za pośrednictwem systemu wzajemnie połączonych rejestrów, pod warunkiem że znani im wierzyciele zagraniczni zostaną poinformowani zgodnie z art. 54 o danych, o których mowa w ust. 2 lit. j) niniejszego artykułu”.

w postępowaniach restrukturyzacyjnych⁴. Zmiana ta niejako przy okazji wykonania obowiązku publikowania danych o upadłościach w jednym rejestrze wprowadza całkowitą informatyzację postępowań restrukturyzacyjnych i upadłościowych.

Zgodnie z art. 1 tej ustawy Minister Sprawiedliwości prowadzi w systemie teleinformatycznym Krajowy Rejestr Zadłużonych, a art. 216a i 219 ust. 1a pr. upadł. wprowadzają w postępowaniu upadłościowym obowiązek składania pism procesowych, dokumentów oraz wydawania i utrwalania orzeczeń przez sąd wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego⁵.

Krajowy Rejestr Zadłużonych dostępny jest na administrowanej przez Ministra Sprawiedliwości stronie <https://prs.ms.gov.pl/krz> (dostęp: 14.03.2022 r.) i zawiera:

- 1) jeden centralny rejestr z informacjami o upadłościach i restrukturyzacjach zgodnie z wymogami rozporządzenia 2015/848 i powszechnego do nich dostępu – Portal Publiczny KRZ (funkcja rejestru);
- 2) portal sądowy (portal orzecznicy) dla prowadzenia postępowania upadłościowego i restrukturyzacyjnego wyłącznie w systemie teleinformatycznym (sądowe akta elektroniczne, elektroniczna biurowość sądowa);
- 3) portal dla składania pism i dokumentów przez strony i inne podmioty, wglądu do akt postępowania sądowego i akt doradców restrukturyzacyjnych oraz doręczenia stronom korespondencji

⁴ Ustawa nowelizująca z 2021 r.

⁵ „Ogólnym założeniem ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych jest rozdzielenie Rejestru zawierającego ustrukturyzowany zbiór informacji o podmiotach wskazanych w ustawie oraz zbiór obwieszczeń, na podstawie których są ujawniane dane w Rejestrze, od systemu teleinformatycznego stanowiącego system wsparcia orzecznictwa sądów upadłościowych i restrukturyzacyjnych. Akta postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych prowadzone będą w systemie teleinformatycznym. Wszystkie orzeczenia będą utrwalane w systemie teleinformatycznym. Pisma i dokumenty składane przez syndyka, nadzorcę sądowego oraz zarządcę będą składane wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego” (uzasadnienie projektu ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych z 6.12.2018 r., Dz.U. z 2019 r. poz. 55, VIII kadencja, druk sejmowy nr 2637, s. 33).

- sądowej – portal użytkowników zarejestrowanych (funkcja komunikacyjna);
- 4) portal dla doradców restrukturyzacyjnych pełniących funkcje w postępowaniach upadłościowych i restrukturyzacyjnych dla tworzenia i udostępniania dokumentów związanych z wykonywaną przez nich funkcją, dostępu do akt sądowych i komunikowania się z ze stronami postępowania (portal użytkowników branżowych).

Tym samym polski ustawodawca znacząco wyszedł poza ramy obowiązku wynikającego z rozporządzenia 2015/848. Nie tylko wprowadził obowiązek publikowania informacji dotyczących upadłości konsumenckich w Krajowym Rejestrze Zadłużonych, który jest rejestrem upadłości w rozumieniu art. 24 ust. 1 rozporządzenia 2015/848, lecz także nałożył obowiązek prowadzenia tych postępowań w systemie teleinformatycznym, co jednak nie pozostaje bez wpływu na faktyczną realizację prawa do sądu. Dlatego w celu złagodzenia skutków związanych z koniecznością posiadania przez strony i uczestników postępowania dostępu do systemu teleinformatycznego ustawodawca wprowadził wyłączenia od stosowania przymusu korzystania z tego systemu pewnym grupom osób, m.in. osobom fizycznym nieprowadzącym działalności gospodarczej, poprzez umożliwienie im składania pism i dokumentów w tradycyjny, papierowy sposób oraz otrzymywania korespondencji z pominięciem doręczeń elektronicznych, jednak tylko na etapie postępowania o ogłoszenie upadłości (art. 491² ust. 3 i 3a pr. upadł. zw. z art. 216aa pr. upadł.)⁶. Z uzasad-

⁶ „Projekt przewiduje również wprowadzenie rozwiązań chroniących prawa określonych kategorii osób przez umożliwienie im składania wniosków poza systemem teleinformatycznym. Rozwiązania takie będą dotyczyły wierzycieli, którym przysługują należności ze stosunku pracy z wyjątkiem roszczeń z tytułu wynagrodzenia reprezentanta upadłego lub wynagrodzenia osoby wykonującej czynności związane z zarządem lub nadzorem nad przedsiębiorstwem upadłego, należności alimentacyjne oraz renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i renty z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę oraz dłużnika/upadłego, który nie prowadzi działalności gospodarczej (art. 216aa p.u., art. 196b p.r.). Dla tych osób pozostawiono możliwość składania pism i dokumentów w sposób tradycyjny, tj. w postaci papierowej.

Dla osób wskazanych w pkt 8 przewidziano dodatkowo możliwość składania wniosków i oświadczeń ustnie w biurze podawczym każdego sądu rejonowego. To drugie

nienia projektu ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych wynika, że zamiarem ustawodawcy było umożliwienie dłużnikowi będącemu konsumentem zarówno na etapie postępowania o ogłoszenie upadłości, jak i już po jej ogłoszeniu (upadłemu) umożliwienie doręczania oraz składania pism z pominięciem systemu teleinformatycznego. Pozostaje to w sprzeczności z literalną wykładnią przepisów art. 491² ust. 3 i 3a pr. upadł., które wprost dotyczą tylko dłużnika, a więc podmiotu, który ubiega się dopiero o ogłoszenie upadłości konsumenckiej. Brak jest regulacji, która pozwalałaby doręczać upadłemu konsumentowi pisma sądowe, jak i samemu je składać z pominięciem systemu teleinformatycznego. Na przyjęcie przez ustawodawcę regulacji sprzecznej z uzasadnieniem ustawy wskazuje również fakt, że treść formularza pouczenia dokonywanego przez sąd wraz z pierwszym doręczeniem (szablon opracowany na potrzeby systemu teleinformatycznego) pozwala tylko dłużnikowi będącemu osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej w postępowaniu o ogłoszenie upadłości wnosić pisma w formie papierowej lub ustnej. Natomiast upadły konsument ma obowiązek założyć konto użytkownika w systemie teleinformatycznym pod rygorem pozostawiania kierowanej do niego korespondencji ze skutkiem doręczenia w elektronicznych aktach postępowania⁷.

Elektroniczne postępowania sądowe (prowadzone wyłącznie w systemie teleinformatycznym) znane są już polskiemu systemowi prawnemu; są to elektroniczne postępowanie upominawcze oraz

rozwiązanie ma na celu promowanie korzystania z systemu teleinformatycznego. Niewykluczone bowiem, że osoba, która przekona się, na ile sprawne i szybkie jest składanie pism i dokumentów za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, przy kolejnym składaniu pisma skorzysta z tego systemu. To z kolei z czasem doprowadzi do ograniczenia liczby pism papierowych i znacznie ograniczy ilość pracy związanej z koniecznością przetwarzania tych pism. Przewiduje się, że w sądach powinny powstać punkty informatyczne, w których osoby wskazane w pkt 8 będą mogły samodzielnie, z pomocą pracownika sądu albo za pośrednictwem pracownika sądu w trybie określonym w art. 216aa p.u. oraz 196b p.r. wprowadzić treść wniosku albo oświadczenia do systemu teleinformatycznego” (uzasadnienie projektu ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych z 6.12.2018 r., Dz.U. z 2019 r. poz. 55, VIII kadencja, druk sejmowy nr 2637, s. 48–49).

⁷ Szablon wzoru pouczenia z KRZ dokonywanego wraz z pierwszym doręczeniem załączono do niniejszej publikacji.

od 1.07.2021 r. postępowanie przed Krajowym Rejestrem Sądowym. Wprowadzenie informatyzacji całości postępowania upadłościowego i restrukturyzacyjnego wraz z prowadzeniem akt postępowania wyłącznie w formie elektronicznej dla spraw wszczętych od 1.12.2021 r. jest w rzeczywistości eksperymentem na ogromną skalę, skutki tych postępowań upadłościowych dotyczą bowiem szeroko rozumianego obrotu gospodarczego, a wielotorowość i skomplikowanie procedur upadłościowych i konsumenckich nie dają się w prosty sposób przełożyć na funkcjonowanie systemu teleinformatycznego, który nie tylko ma spełniać funkcje biurowości sądowej, lecz także jego funkcjonowanie ma doniosłe skutki materialnoprawne i procesowe dla stron, uczestników postępowania oraz obrotu gospodarczego. Nie bez znaczenia jest, że kilka miesięcy po rozpoczęciu działania Krajowego Rejestru Zadłużonych nadal brak wielu istotnych funkcjonalności, co *de facto* uniemożliwia sprawne prowadzenie postępowań.

1.2. Zakres podmiotowy przepisów o upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej

1.2.1. Pojęcie osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej – zakres podmiotowy

Ze względu na zmiany coraz bardziej liberalizujące przepisy dotyczące upadłości konsumenckiej w celu dokładniejszego oddania charakteru dłużnika w tym postępowaniu należałoby posługiwać się pojęciem osoby fizycznej nieprowadzącej aktualnie działalności gospodarczej. O ile bowiem początkowo, po wprowadzeniu do polskiego systemu prawa instytucji upadłości konsumenckiej, musiał upłynąć rok od daty wykreślenia z ewidencji działalności gospodarczej⁸, o tyle obecnie nie ma przeszkód, by w jednym dniu uzyskać wykreślenie z ewidencji działalności gospodarczej, a już na drugi dzień składać

⁸ O wynikających z tego problemach praktycznych zob. M. Terlecka, *Oddłużenie konsumenta jako pryncypium postępowania upadłościowego*, „Jurysta” 2016/3, s. 19.

wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenckiej. W efekcie, wbrew pierwotnym założeniom ustawodawcy – co znalazło również wyraz w odmiennej regulacji wysokości wynagrodzenia syndyka w postępowaniach prowadzonych wobec przedsiębiorców i wobec konsumentów – coraz częściej postępowania te co do zasady nie różnią się od zwykłych postępowań, w szczególności jeśli chodzi o liczbę wierzycieli upadłego i strukturę zadłużenia.

Postępowanie regulowane przepisami tytułu V części trzeciej Prawa upadłościowego⁹ prowadzi się zatem wobec:

- 1) osób fizycznych, które nigdy nie były przedsiębiorcami ani współnikami w spółkach prawa handlowego;
- 2) osób fizycznych, które najpóźniej dzień przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej zostały wykreślone z właściwego rejestru (ewidencji działalności gospodarczej lub KRS w odniesieniu do współników);
- 3) osób fizycznych, które nie były wpisane do właściwego rejestru przedsiębiorców, ale faktycznie wykonywały działalność gospodarczą – w okresie roku od zaprzestania jej prowadzenia;
- 4) osób fizycznych prowadzących gospodarstwo rolne, a nieprowadzących jednocześnie innej działalności gospodarczej lub zawodowej.

1.2.2. Pojęcie działalności gospodarczej i zawodowej

Pojęcie działalności gospodarczej oraz działalności zawodowej nie zostało zdefiniowane w Prawie upadłościowym. Należy zatem, w możliwym zakresie, sięgnąć do definicji zawartej w nieobowiązującej już ustawie z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2017 r. poz. 2168 ze zm.), do której nawiązywał ustawodawca, redagując przepisy Prawa upadłościowego. Artykuł 2 powołanej ustawy

⁹ Obecnie postępowanie upadłościowe wobec osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej może być prowadzone w oparciu o przepisy części pierwszej Prawa upadłościowego.

jako działalność gospodarczą określał zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły. Nie zawierał jednak definicji działalności zawodowej, wskazując jedynie w art. 2a, że do działalności gospodarczej: budowlanej, handlowej i usługowej, oraz działalności zawodowej polegającej na świadczeniu usług stosuje się odpowiednio przepisy art. 5 oraz przepisy rozdziałów 2 i 3 nieobowiązującej już ustawy z 4.03.2010 r. o świadczeniu usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2016 r. poz. 893 ze zm.). W jeszcze mniejszym zakresie pomocne może być nowe, obecnie obowiązujące Prawo przedsiębiorców, którego art. 3 stanowi, że działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły. W dalszej części ustawy brak jakichkolwiek wskazówek dotyczących możliwego rozumienia pojęcia działalności zawodowej, jedynie art. 63 ust. 1 pkt 3 pr. przeds. wyłącza stosowanie ustawy do przedsiębiorcy prowadzącego działalność w zakresie poszukiwania, rozpoznawania lub wydobywania kopalin objętych własnością górnictw lub podmiotu wykonującego w zakresie swojej działalności zawodowej powierzone mu przez tego przedsiębiorcę czynności w ruchu zakładu górnictwa albo zakładu wykonującego roboty geologiczne, prowadzonej przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska. W pewnym stopniu dookreśleniu działalności gospodarczej pomaga orzecznictwo sądów. W tym ujęciu działalność gospodarczą wyróżniają pewne specyficzne właściwości, do których należy zaliczyć:

- 1) zawodowy (a więc stały) charakter;
- 2) związaną z nim powtarzalność podejmowanych działań;
- 3) podporządkowanie zasadzie racjonalnego gospodarowania oraz
- 4) uczestnictwo w obrocie gospodarczym.

Mówiąc o działalności gospodarczej, można mówić o dokonywaniu czynności powtarzalnych w taki sposób, że tworzą one pewną całość, mają gospodarczy charakter – przy czym może to być również działalność w cudzym imieniu¹⁰.

¹⁰ M. Sieradzka, *Zakres przedmiotowy i podmiotowy ustawy z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców*, M. Praw. 2018/13, dodatek, s. 33.

Jeżeli chodzi o rodzaje działalności gospodarczej, to można wymienić cztery podstawowe typy, a mianowicie: wytwórczą, budowlaną, handlową i usługową, z zastrzeżeniem jednak, że w ich obrębie możliwe są dalsze wewnętrzne podziały oraz że niewykluczone są inne jeszcze rodzaje działalności gospodarczej¹¹. „Prowadzenie działalności gospodarczej to działanie stałe, nieamatorskie i nieokazjonalne, z elementem organizacji, planowania i zawodowości rozumianej jako fachowość, znajomość rzeczy oraz specjalizacja. (...) działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa (np. adwokaci, lekarze) – wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej (...). Definiując działalność gospodarczą, wskazuje się na pewne jej cechy, tj. zarobkowy charakter, ekonomiczną klasyfikację, zawodowy charakter oraz sposób jej wykonywania (zorganizowany i ciągły). Co przy tym istotne – działalność gospodarcza jest faktem – kategorią o charakterze obiektywnym. Nie konstytuuje jej żaden wpis bądź jego brak do odpowiedniego rejestru”¹². Dodatkowym wskazaniem może być art. 5a pkt 6 ustawy z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2021 poz. 1128 ze zm.), mówiący o działalności gospodarczej albo pozarolniczej działalności gospodarczej – jako o działalności zarobkowej – wytwórczej, budowlanej, handlowej, usługowej, polegającej na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu kopalin ze złóż, polegającej na wykorzystywaniu rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych, prowadzonej we własnym imieniu bez względu na jej rezultat, w sposób zorganizowany i ciągły, z której uzyskane przychody nie są zaliczane do innych przychodów ze źródeł wymienionych w art. 10 ust. 1 pkt 1, 2 i 4–9 tej ustawy.

¹¹ Por. uchwała SN (7) z 6.12.1991 r., III CZP 117/91, OSNC 1992/5, poz. 65; wyrok SA w Lublinie z 29.05.2019 r., III AUa 550/18, LEX nr 2685025.

¹² Wyrok SA w Warszawie z 29.03.2019 r., III AUa 750/17, LEX nr 2686512.

1.2.3. Osoby prowadzące działalność nieewidencjonowaną

Przepisy Prawa przedsiębiorców pozwalają na prowadzenie tzw. działalności nieewidencjonowanej (art. 5 ust. 1 pr. przeds.), z której przychód nie przekracza w żadnym miesiącu 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę¹³, o ile prowadząca ją osoba w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej. Działalność taka, zgodnie z powołanym przepisem, nie stanowi działalności gospodarczej. Równocześnie, zgodnie z art. 5 ust. 2 pr. przeds., osoba wykonująca działalność nieewidencjonowaną może złożyć wniosek o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. W takim przypadku z dniem określonym we wniosku działalność ta staje się działalnością gospodarczą. Brak skoordynowania przepisów Prawa upadłościowego, Kodeksu cywilnego i Prawa przedsiębiorców oznacza, że w przypadku wykonywania przez osobę fizyczną działalności spełniającej kryteria określone w art. 5 ust. 1 pr. przeds. nie można jej traktować jako przedsiębiorcę w rozumieniu Prawa upadłościowego. Artykuł 5 ust. 1 pr. upadł. odsyła bowiem do definicji przedsiębiorcy zawartej w art. 43¹ k.c. Przedsiębiorcą jest w tym rozumieniu osoba fizyczna prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Zatem osoba taka będzie mogła złożyć wniosek o ogłoszenie jej upadłości jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Inaczej jednak w sytuacji, gdy osoba wpisana do ewidencji działalności gospodarczej zawiesiła tę działalność i złożyła wniosek o ogłoszenie jej upadłości tzw. konsumenckiej, nie dokonując uprzednio wykreślenia z ewidencji. Stanowisko prezentowane w piśmiennictwie nie jest jednolite, jednak nie można uznać, że przedsiębiorca, który jedynie zawiesił działalność gospodarczą, nawet gdy faktycznie jej nie wykonuje¹⁴, może złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenckiej¹⁵. Nic bowiem

¹³ O którym mowa w ustawie z 10.10.2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. z 2020 r. poz. 2207).

¹⁴ Inaczej M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. Zagadnienia praktyczne*, red. A. Machowska, Warszawa 2016, s. 477.

¹⁵ Tak R. Adamus, *Nowa upadłość konsumencka. Poradnik praktyczny*, Warszawa 2015, s. 34. Jednak ten sam autor wyraził pogląd, że nie jest wykluczone ogłoszenie

nie stoi na przeszkodzie, by dokonać wykreślenia wpisu, zatem utrzymywanie statusu przedsiębiorcy, nawet o zawieszonej działalności, i jednocześnie staranie się o ogłoszenie upadłości jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej jest wzajemnie sprzeczne. Wniosek taki musiałby zostać oddalony z uwagi na brak zdolności upadłościowej osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Nie będzie możliwe orzeczenie niejako z urzędu upadłości na zasadach ogólnych (tj. tak jak przedsiębiorców), ponieważ sąd nie może zmienić żądania zawartego w treści wniosku. Osoba, która zawiesiła działalność gospodarczą, ale nie została wykreślona z rejestru, powinna złożyć wniosek o ogłoszenie jej upadłości jako przedsiębiorcy. Również rolnik, który prowadzi jakąkolwiek inną działalność zawodową lub gospodarczą, nie może wnioskować o ogłoszenie jego upadłości jako konsumenta, a jedynie – jako przedsiębiorcy, na zasadach ogólnych.

upadłości konsumenckiej quasi-przedsiębiorcy, czyli osoby, która formalnie została wpisana do ewidencji działalności gospodarczej, jednak w rzeczywistości pozostaje w ukrytym stosunku pracy (R. Adamus, *Nowa...*, s. 32).

Rozdział 2

PODMIOTY LEGITYMOWANE DO ZŁOŻENIA WNIOSKU O UPADŁOŚĆ KONSUMENCKĄ

Co do zasady, z wyjątkami wskazanymi w art. 8 i 9 pr. upadł., tylko sam dłużnik może złożyć wniosek o ogłoszenie swojej upadłości jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności konsumenckiej. W związku z tym występują w praktyce wątpliwości i rozbieżności co do możliwości zaskarżenia przez dłużnika postanowienia o ogłoszeniu jego upadłości na podstawie przepisów części trzeciej tytułu V Prawa upadłościowego, a tym samym – potrzeby sporządzenia uzasadnienia tego postanowienia¹. W konsekwencji zdarza się, że dłużnik nie jest pouczany o możliwości zaskarżenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości konsumenckiej. Wątpliwości te wynikają z założenia, że skoro postanowienie uwzględnia wniosek dłużnika, to nie ma on interesu prawnego w jego skarżeniu. Odmienne stano-

¹ Ustawą z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. poz. 2089) wprowadzono zmianę art. 219 pr. upadł. Dodano ust. 2a w brzmieniu: „Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym, na które przysługuje zażalenie, z urzędu uzasadnia się na piśmie w terminie tygodnia od dnia wydania postanowienia. Postanowienia te doręcza się wraz z uzasadnieniem. To samo dotyczy zarządzeń”. Regulacja ta odbiegała od art. 357 § 2¹ k.p.c., zgodnie z którym postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Obecnie ustawą nowelizującą z 2021 r. uchylono art. 219 ust. 2a pr. up., wprowadzając równocześnie nowe brzmienie art. 219 ust. 1 pr. up.

wisko opiera się na założeniu, że między dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej a datą wydania postanowienia o ogłoszeniu jej upadłości mogło dojść do zdarzeń, które czynią takie postanowienie niekorzystnym dla dłużnika. Zważywszy przy tym na nieodwracalne skutki prawomocnego ogłoszenia upadłości (np. wymagalność jeszcze niewymagalnych zobowiązań pieniężnych, powstanie rozdzielności majątkowej małżeńskiej), uznaje się, że dłużnik – w szczególności gdy do wydania postanowienia doszło na posiedzeniu niejawnym, poza salą rozpraw, zatem nie mógł on wiedzieć, kiedy sąd wyda postanowienie – musi mieć możliwość usunięcia aktualnie niekorzystnej dla siebie zmiany. Wprawdzie sytuacje takie zdarzają się zapewne niezwykle rzadko, nie można jednak wykluczyć ich zaistnienia i swoisty wentyl bezpieczeństwa powinien zostać zapewniony. Z tego względu stanowisko opowiadające się za możliwością skutecznego zaskarżenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości przez dłużnika-wnioskodawcę stanowi rodzaj gwarancji procesowej i zapewnienie niezbędnej ochrony praw dłużnika. Jednak wydaje się, że takim wentylem bezpieczeństwa dla dłużnika jest art. 491¹⁰ ust. 1 pr. upadł., z którego wynika prawo upadłego do złożenia wniosku o umorzenie postępowania upadłościowego, którym sąd upadłościowy jest związany, o ile nie skutkuje to pokrzywdzeniem wierzycieli (art. 491¹⁰ ust. 3 pr. upadł.). Dłużnik, mając świadomość skutków ogłoszenia upadłości, powinien niezwłocznie informować sąd o tym, że cofa swój wniosek, tak aby nie dopuścić do ogłoszenia upadłości. Informowanie sądu o cofnięciu wniosku dopiero na skutek otrzymania informacji o wydanym postanowieniu jest spóźnione i nie powinno wpływać na ocenę skutków tego orzeczenia, ponieważ jest ono prawomocne i wykonalne z chwilą jego wydania. Postanowienie zapada zgodnie z wnioskiem dłużnika, który swojego oświadczenia woli nie wycofał przed wydaniem postanowienia, a tym samym brak jest przedmiotu zaskarżenia.

Ogłoszenie upadłości wywołuje wiele skutków materialnoprawnych, nieodwracalnych (jak np. wspomniana wyżej rozdzielność majątkowa), tym samym dłużnik nie powinien pochopnie składać wniosku o ogłoszenie upadłości bez rozważenia, jaki wpływ będzie ona miała na jego prawa majątkowe i niemajątkowe oraz na prawa osób, z którymi pozo-

staje w prawnych relacjach. W orzecznictwie, które zapadało odnośnie do wniosków o ogłoszeniu upadłości składanych przed 24.03.2020 r., przyjmowano również, że niedopuszczalne jest cofnięcie wniosku o ogłoszenie upadłości przez dłużnika po wydaniu przez sąd postanowienia o oddaleniu tego wniosku, a przed jego uprawomocnieniem. Sąd pierwszej instancji uznał za niedopuszczalne cofnięcie wniosku o ogłoszenie upadłości po jego oddaleniu i – w rezultacie – odmowę umorzenia postępowania w sprawie, które to umorzenie w razie uwzględnienia wniosku dłużnika w tym zakresie łączyłoby się z uchyleniem uzasadnionego już postanowienia o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 491⁴ ust. 1 pr. upadł. w brzmieniu obowiązującym do 23.03.2020 r.², wskazując, że stanowiłoby to obejście przepisów art. 365 i 199 § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż jego uwzględnienie w efekcie doprowadziłoby do wyeliminowania z obrotu prawnego niekorzystnego dla wnioskodawcy-dłużnika orzeczenia o odmowie ogłoszenia upadłości zamiast poddania go kontroli instancyjnej w normalnym trybie, stwarzając możliwość złożenia nowego wniosku opartego na tych samych okolicznościach faktycznych i prawnych w tym samym albo innym sądzie po zmianie przez dłużnika miejsca zamieszkania³.

Artykuł 491² ust. 3 pr. upadł. ustanawia wyjątek w zakresie legitymacji czynnej do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, przyznając ją także wierzycielom, jednak tylko w określonym, wąskim zakresie. Wyjątek ten został zamieszczony w dziale II tytułu I części pierwszej, w art. 8 i 9 pr. upadł. W myśl tych przepisów wierzyciel może złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej, która:

- 1) była przedsiębiorcą, także po zaprzestaniu prowadzenia przez nią działalności gospodarczej, jeżeli od dnia wykreślenia z właściwego rejestru nie upłynął rok;

² W sprawach z wniosków o ogłoszenie upadłości złożonych przed 24.03.2020 r. sąd oddalał wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli dłużnik doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa (uchylony art. 491⁴ ust. 1 pr. upadł.).

³ Postanowienie SO we Wrocławiu z 5.06.2020 r., XI Gz 203/20 (niepubl.), rozpoznającego zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej z 11.12.2019 r., VIII GU 364/19 (niepubl.).

- 2) przestała być współnikiem osobowych spółek handlowych;
- 3) faktycznie prowadziła działalność gospodarczą, nawet wówczas, gdy nie dopełniła obowiązku jej zgłoszenia we właściwym rejestrze, jeżeli od dnia zaprzestania prowadzenia działalności nie upłynął rok.

We wszystkich tych przypadkach postępowanie toczy się według przepisów tytułu V części trzeciej Prawa upadłościowego na podstawie art. 491² ust. 1 pr. upadł., chyba że sąd postanowi o prowadzeniu go w oparciu o przepisy części pierwszej Prawa upadłościowego na podstawie art. 491² ust. 2 pr. upadł.

Rozdział 3

CELE I ZASADY POSTĘPOWANIA UPADŁOŚCIOWEGO W KONTEKŚCIE UPADŁOŚCI KONSUMENCKIEJ

Cele i zasady postępowania upadłościowego zostały uregulowane w dziale I tytułu I części pierwszej Prawa upadłościowego. Obecnie, po zmianie przepisów na podstawie ustawy nowelizującej z 2019 r., zostały one ujednolicone i zmienione. Do 24.03.2020 r. przepisy Prawa upadłościowego inaczej formułowały cele postępowania – w zależności od podmiotu, wobec którego postępowanie było prowadzone. Cele Prawa upadłościowego w odniesieniu do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej różniły się bowiem od celów standardowego postępowania upadłościowego, tzn. postępowania prowadzonego wobec przedsiębiorców, w tym również przedsiębiorców będących osobami fizycznymi. Wynikało to z założeń ustawodawcy, przyjętych w ustawie nowelizującej z 2014 r., że postępowanie upadłościowe wobec konsumentów ma przede wszystkim prowadzić do oddłużenia upadłego bez względu na stopień zaspokojenia wierzycieli, gdy tymczasem zwykle postępowanie upadłościowe ma na celu głównie zaspokojenie wierzycieli w jak największym stopniu. Tym samym dochodziło do swoistej dwutorowości w zależności od tego, w stosunku do jakiego podmiotu prowadzone było postępowanie. Wobec przedsiębiorców postępowanie należało prowadzić tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało

zachowane. Prawo restrukturyzacyjne¹ dokonało kolejnej zmiany, różnicując cel postępowania w stosunku do osób fizycznych w zależności od ich statusu².

Nowelizacja przepisów na podstawie ustawy z 2019 r. w zakresie upadłości konsumenckiej wprowadziła istotną zmianę w zakresie osób fizycznych, ujednolicając cel postępowania upadłościowego w odniesieniu do tych osób – niezależnie od tego, czy są to przedsiębiorcy, czy też nie prowadzą działalności gospodarczej. Dotychczas w stosunku do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej ustawodawca wymagał, aby postępowanie prowadzić tak, by umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym, a jeśli jest to możliwe – zaspokoić roszczenia wierzycieli w jak najwyższym stopniu. Tym samym zaspokojenie wierzycieli było celem drugorzędnym, dodatkowym. Obecnie natomiast art. 2 ust. 2 pr. upadł. wskazuje, że postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych należy prowadzić również tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym. Nastąpiło zatem przesunięcie akcentów – postępowanie upadłościowe w swoim zasadniczym założeniu powinno prowadzić przede wszystkim do zaspokojenia wierzycieli w możliwie najwyższym stopniu, a oddłużenie jest celem równorzędnym, nie zaś – jak dotychczas – pierwszorzędnym. Wbrew pozorom nie jest to zabieg czysto językowy i stylistyczny, ale ma on istotne znaczenie dla toczących się postępowań, zmienia bowiem dotychczasową filozofię (czasem zwaną polityką) postępowania upadłościowego.

¹ Art. 428 tej ustawy zmieniał przepisy Prawa upadłościowego i naprawczego.

² Art. 2 otrzymał brzmienie: „1. Postępowanie uregulowane ustawą należy prowadzić tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane.

1a. Postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych, o których mowa w art. 5 [przedsiębiorców – przyp. aut.], należy prowadzić również tak, aby rzetelny dłużnik uzyskał możliwość oddłużenia.

2. Postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej należy prowadzić tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym, a jeśli jest to możliwe – zaspokoić roszczenia wierzycieli w jak najwyższym stopniu”.

Rozdział 4

PRZESŁANKI OGŁOSZENIA UPADŁOŚCI KONSUMENCKIEJ

4.1. Przesłanki pozytywne

Zgodnie z ogólną zasadą prawa upadłościowego, wyrażoną w art. 10 pr. upadł., upadłość ogłasza się w stosunku do dłużnika, który stał się niewypłacalny. Inaczej jednak pojęcie niewypłacalności będzie odnoszone do przedsiębiorcy, inaczej do osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Zawsze niewypłacalny będzie dłużnik, który utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych. W odniesieniu do konsumentów projektodawca zmian wprowadzonych ustawą nowelizującą z 2019 r. wskazał, że „stan niewypłacalności osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej będzie zachodził w przypadku, gdy z każdym upływającym miesiącem stan zadłużenia takiej osoby z tytułu niewykonywanych zobowiązań pieniężnych będzie się pogłębiał, niezależnie od podejmowanych przez dłużnika działań zmierzających do spłaty zadłużenia”, zakładając jednak, że „bliższe doprecyzowanie kryteriów pozwalających na ustalenie istnienia stanu niewypłacalności osoby fizycznej zostanie wypracowane przez orzecznictwo sądów, w oparciu o już istniejące w tym zakresie doświadczenia w zakresie upadłości osób fizycznych”¹. Żaden jednak przepis ustawy nie został wzbogacony o tę definicję, nie jest ona zatem wiążąca dla sądów upadłościowych, ale można potraktować tę propozycję jako inspirację.

¹ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejmowy nr 3480, s. 32.

Ustawa w art. 11 ust. 1a wprowadza domniemanie, że dłużnik jest niewypłacalny – czyli utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych – jeżeli opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekracza 3 miesiące. Ta zasada znajduje identyczne zastosowanie w przypadku zarówno przedsiębiorców, jak i osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Pozostałe kryteria ustalania niewypłacalności, wyrażone w art. 11 ust. 2–7 pr. upadł., nie mają zastosowania w przypadku osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, co w istocie bardzo ułatwia ocenę, czy dłużnik jest faktycznie niewypłacalny, oraz ustalenie daty niewypłacalności, chociaż akurat w przypadku konsumentów ustalenie tej daty nie ma znaczenia. Najistotniejszą jednak różnicą w ustalaniu przesłanek ogłoszenia upadłości konsumenckiej jest możliwość prowadzenia postępowania upadłościowego konsumenckiego także wtedy, gdy dłużnik ma tylko jednego wierzyciela, podczas gdy w przypadku przedsiębiorcy musi być co najmniej dwóch wierzycieli, wobec których upadły posiada wymagalne zobowiązania. Jeżeli dłużnik-przedsiębiorca ma tylko jednego wierzyciela bądź ma wprawdzie wielu wierzycieli, ale tylko wobec jednego nie reguluje wymagalnych zobowiązań pieniężnych, jego wniosek zostanie oddalony z uwagi na brak przesłanek ogłoszenia upadłości. Jeżeli natomiast dłużnikiem będzie osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej, upadłość będzie mogła zostać ogłoszona. W praktyce sytuacje, w których konsument ma tylko jednego wierzyciela, należą obecnie do rzadkości, częstsze natomiast są przypadki, gdy wierzycieli jest kilkunastu, a nawet kilkudziesięciu, co w szczególności ma miejsce w przypadku byłych przedsiębiorców.

4.2. Przesłanki negatywne, skutkujące oddaleniem wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej

Stosownie do treści art. 491² ust. 1 pr. upadł. w postępowaniu dotyczącym upadłości konsumenckiej co do zasady² nie ma zasto-

² Znajduje on jednak zastosowanie odpowiednio, gdy wyłącznym wnioskodawcą jest wierzyciel.

sowania art. 13 pr. upadł., w myśl którego sąd **oddala** wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania lub wystarcza jedynie na zaspokojenie tych kosztów, natomiast **może oddalić** taki wniosek wówczas, gdy majątek dłużnika jest obciążony hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w takim stopniu, że pozostały jego majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania. Tym samym wyeliminowana została podstawowa przeszkoda w ogłoszeniu upadłości konsumenckiej, która istniała od czasu wprowadzenia tej instytucji do polskiego systemu prawnego aż do pierwszej istotnej nowelizacji tych przepisów w 2015 r., czyli konieczność posiadania odpowiednich środków finansowych na pokrycie kosztów postępowania. Temu zabiegowi ustawodawcy towarzyszy rozwiązanie wprowadzone przez art. 491⁷ ust. 1 pr. upadł., przewidujące, że w przypadku gdy majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na pokrycie kosztów postępowania albo w masie upadłości brak jest płynnych funduszy na ich pokrycie, koszty te pokrywa tymczasowo Skarb Państwa.

W przypadku wniosków złożonych przed 24.03.2020 r., zgodnie z nieobowiązującym już art. 491⁴ pr. upadł., sąd obligatoryjnie oddalał wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli dłużnik doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa (ust. 1). W przypadkach natomiast, gdy w okresie 10 lat przed dniem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej:

- 1) w stosunku do dłużnika prowadzono postępowanie upadłościowe według przepisów tytułu V części trzeciej Prawa upadłościowego, jeżeli postępowanie to zostało umorzone z innych przyczyn niż na wniosek dłużnika;
- 2) ustalony dla dłużnika plan spłaty wierzycieli uchylono na podstawie art. 491²⁰ pr. upadł. (wobec jego niewykonywania);
- 3) dłużnik, mając taki obowiązek, wbrew przepisom ustawy nie zgłosił w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości;
- 4) czynność prawna dłużnika została prawomocnie uznana za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli

– sąd wniosek oddalał, jednak mógł ogłosić upadłość wnioskodawcy, jeżeli przeprowadzenie postępowania było uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi.

Podobnie jeżeli w tym samym okresie przed ogłoszeniem upadłości w stosunku do dłużnika prowadzono już postępowanie upadłościowe, w którym umorzono całość lub część jego zobowiązań, sąd oddalał wniosek, chyba że do niewypłacalności dłużnika lub zwiększenia jej stopnia doszło pomimo dochowania przez dłużnika należytej staranności lub przeprowadzenie postępowania było uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi. Ostatnią sytuacją, w której sąd oddalał wniosek o ogłoszenie upadłości, był przypadek, gdy dane wskazane przez dłużnika we wniosku były niezgodne z prawdą lub niezupełne – chyba że niezgodność lub niezupełność nie była istotna lub przeprowadzenie postępowania było uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi. Mimo zaistnienia przesłanek negatywnych, poza przesłanką wymienioną w ust. 1 powołanego przepisu, sąd nie oddalał wniosku, jeżeli został on złożony przez wierzyciela (ust. 5).

Obecnie art. 491⁴ pr. upadł. został uchylony, w praktyce zatem prawidłowo złożony wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenckiej musi zostać rozpoznany pozytywnie. Przesłanką negatywną obecnie będzie jedynie:

- 1) posiadanie statusu przedsiębiorcy;
- 2) posiadanie statusu współnika spółek osobowych oraz
- 3) brak niewypłacalności dłużnika, czyli sytuacja, w której dłużnik będzie wypłacalny – co zazwyczaj w praktyce się nie zdarza.

Badanie istnienia niewypłacalności powinno obejmować każdorazowo ustalenie, czy aktywa, którymi dysponuje dłużnik, pozwalają mu na zaspokojenie wszystkich wierzycieli bez konieczności przeprowadzania postępowania upadłościowego. Praktyka pokazuje, że dłużnicy składają wnioski, mając jednego wierzyciela, który wprawdzie prowadzi egzekucję, zajmując wierzytelność z tytułu prawa do stałego dochodu (emerytura, renta), ale kwota pozostała po zajęciu nie pozbawia dłużnika środków do zaspokajania jego potrzeb życiowych

ani nie uniemożliwia mu regulowania w terminie innych zobowiązań. Jeśli pozostała do spłaty kwota wraz z należnościami ubocznymi i kosztami możliwa jest do spłaty przez dłużnika w stałych, regularnych kwotach i daje się przewidzieć, że spłata zobowiązania nastąpi w rozsądnym czasie (nie dłuższym niż np. okres przedawnienia), to w takiej sytuacji dłużnik nie jest osobą niewypłacalną. Ogłoszenie upadłości wówczas miałoby na celu pokrzywdzenie wierzyciela, który zamiast zaspokojenia całej swojej wierzytelności wraz ze świadczeniami ubocznymi otrzymałby tylko jej część w drodze wykonywania planu spłaty, przy czym w pierwszej kolejności zaspokojeniu podlegałyby koszty postępowania upadłościowego. Podobnie jeśli suma zobowiązań dłużnika niemającego innych aktywów poza stałymi miesięcznymi dochodami jest niższa niż przewidywane koszty postępowania upadłościowego, należałoby z ostrożnością podchodzić do ogłoszenia upadłości, może się bowiem wówczas okazać, że dochody dłużnika w planie spłaty zamiast przeznaczenia na spłatę wierzyciela będą wystarczały jedynie na pokrycie kosztów postępowania, w tym wynagrodzenia syndyka.

Dotychczasowa praktyka orzecznicza pokazuje, że po 24.03.2020 r. niezwykle rzadko dochodzi do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Wątpliwości zatem budzi potrzeba udziału sądu dla postawienia osoby fizycznej w stan upadłości, skoro ustawodawca wyeliminował badanie przesłanek związanych z ustaleniem zawinienia dłużnika w powstaniu niewypłacalności i jego moralności płatniczej. W praktyce postanowienie sądu o ogłoszeniu upadłości jedynie potwierdza, że dłużnik złożył wniosek o ogłoszenie upadłości, a dopiero na końcowym etapie postępowania upadłościowego badane są przesłanki oddłużenia. Należałoby zatem, w celu odciążenia sądów od orzekania w sprawach konsumenckich bezmajątkowych lub z niewielkim majątkiem, rozważyć wprowadzenie modelu zastosowanego w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Obowiązujący tam rozdział 7 Amerykańskiego Kodeksu Upadłości (United States Bankruptcy Code)³ przewiduje, że dłużnik przez sam fakt złożenia i opłacenia

³ Title 11 US Code – Bankruptcy, § 362 Automatic stay (Pub. L. 95–598, title I, § 101, Nov. 6, 1978, 92 Stat. 2549), <https://uscode.house.gov/> (dostęp: 11.05.2022 r.).

wniosku o upadłość wywołuje automatyczny skutek ogłoszenia upadłości w postaci ochrony przed dalszą egzekucją, a wyznaczony do postępowania syndyk (przy czym wyznaczenie osoby syndyka w większości stanów należy nie do kompetencji sądów, ale do organizacji syndyków podlegających federalnemu Departamentowi Sprawiedliwości) prowadzi likwidację majątku i ustala plan spłaty pod nadzorem organizacji syndyków oraz sądu.

Rozdział 5

PRZEPISY REGULUJĄCE TOK UPROSZCZONEGO POSTĘPOWANIA UPADŁOŚCIOWEGO W PRZYPADKU OSÓB FIZYCZNYCH NIEPROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

5.1. Informacje ogólne

Postępowanie, niezależnie od tego, czy toczy się w oparciu o przepisy części trzeciej, czy też części pierwszej Prawa upadłościowego, przebiega zasadniczo w dwóch etapach:

- 1) etap od złożenia wniosku do dnia wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości (jest to postępowanie **w przedmiocie ogłoszenia upadłości albo o ogłoszenie upadłości**);
- 2) etap właściwego postępowania upadłościowego od dnia ogłoszenia upadłości do dnia wydania orzeczenia kończącego postępowanie.

Z chwilą złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w systemie teleinformatycznym sprawa jest rejestrowana pod numerem PB (pismo biurowe). Następnie po dokonaniu dekretacji pisma przez przewodniczącego wydziału upadłościowego i zarządzeniu wpisania wniosku o ogłoszenie upadłości do repertorium GU oraz zarządzeniu obwieszczenia sprawa otrzymuje sygnaturę GU. W obwieszczeniu na portalu Krajowego Rejestru Zadłużonych publikowane są imię i nazwisko dłużnika, data złożenia wniosku oraz sygnatura akt GU.

Treść obwieszczenia

Sąd Rejonowy w Koszalinie, VII Wydział Gospodarczy w sprawie o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej dłużnika, którym jest Jan Nowak, zarządził o wpisaniu do repertorium GU sygn. akt KO1K/GU/1/2021 wniosku złożonego przez dłużnika w dniu 1.12.2021 r.

Data wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości jest datą upadłości (art. 52 pr. upadł.) i kończy sprawę o sygnaturze GU. Rozpoczyna się natomiast postępowanie upadłościowe, które toczy się pod sygnaturą GUp (of) w przypadku obu trybów postępowań konsumenckich toczących się na podstawie przepisów obowiązujących przed 1.12.2021 r.

Natomiast od 1.12.2021 r. upadłości ogłoszone do prowadzenia w trybie tytułu V na podstawie art. 491¹ ust. 1 pr. upadł. (tzw. upadłości uproszczone prowadzone bez stałego nadzoru sędziego-komisarza, wyłącznie przez syndyka) otrzymują sygnaturę GUp-s¹. Od tej chwili sprawa nie toczy się w sądzie, ale jest prowadzona przez syndyka. Pozostałe upadłości toczące się w trybie przepisów części pierwszej Prawa upadłościowego na podstawie art. 491¹ ust. 2 pr. upadł. otrzymują sygnaturę GUp (of)². Postępowania upadłościowe toczące się na podstawie art. 491¹ ust. 1 pr. upadł. nie mają tworzonych akt postępowania sądowego, są to jedynie akta syndyka, które staną się aktami sądowymi po wpłynięciu wniosku zmierzającego do zakończenia postępowania. Wątpliwości budzi przyjęcie koncepcji braku sprawy sądowej dla postępowania upadłościowego toczącego się w trybie tytułu V. Pozostawienie wyłącznie upadłemu i wierzycielom kontroli toku postępowania prowadzonego przez syndyka może być niewystarczające, a ewentualne

¹ § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 15.11.2021 r w sprawie sposobu i trybu prowadzenia i udostępniania akt oraz zbioru dokumentów w postępowaniu upadłościowym wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej.

² § 234a ust. 1 pkt 8 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z 19.06.2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS poz. 138 ze zm.).

reakcje sądu w wyniku rozpoznawania skarg na syndyka mogą być spóźnione, podobnie jak sprawowanie nadzoru przez Ministra Sprawiedliwości może być nieefektywne dla zapewnienia sprawnego i transparentnego wykonywania obowiązków przez syndyka. Mechanizm pozbawiania licencji nie wydaje się tu adekwatny do konieczności szybkiego reagowania na ewentualne nieprawidłowości i przewlekłości postępowania. Praktyka pokazuje np., że część syndyków celowo prowadzi przez wiele miesięcy proste postępowania, bez żadnego majątku, aby zgromadzić fundusze w masie upadłości pozwalające na pokrycie kosztów postępowania. Działania takie nie są prawidłowe, upadły powinien bowiem być w stanie upadłości przez jak najkrótszy czas, a sąd, umarzając zobowiązania czy ustalając plan spłaty, ma możliwość pokrywania kosztów postępowania tymczasowo lub bezzwrotnie ze środków Skarbu Państwa (art. 491¹⁵ ust. 2, art. 491¹⁶ ust. 2 pr. upadł.). Za prawidłową należałoby uznać praktykę, że po ogłoszeniu upadłości tzw. uproszczonej następuje stabilizacja składu sądu. Ten sam skład sądu, który orzekał o ogłoszeniu upadłości w trybie art. 491¹ ust. 1 pr. upadł., powinien nadal orzekać w sprawie oddłużeniowej (tj. ustalenia planu spłaty albo umorzenia zobowiązań). Sąd ten zna już dłużnika z akt sprawy o ogłoszenie upadłości, często wzywał do uzupełnienia braków wniosku o ogłoszenie upadłości, a tym samym zachodzi faktyczna kontynuacja postępowania wobec tej samej osoby fizycznej. Ponadto przypisanie sprawy po ogłoszeniu upadłości (GUp-s) temu samemu składowi sądu pozwala jednak na dokonanie weryfikacji ewentualnych przyczyn braku wpływu od syndyka projektu planu spłaty albo wniosku o umorzenie zobowiązań; ma to uzasadnienie tym bardziej, że konsumenci działający bez profesjonalnego pełnomocnika na żadnym etapie postępowania nie są pouczeni, jaki jest prawidłowy tok tego postępowania, także w zakresie jego szybkości.

Sprawa po ogłoszeniu upadłości to całkowicie nowa sprawa, dlatego też – o ile dłużnik korzystał z pomocy pełnomocnika – po ogłoszeniu upadłości konieczne będzie złożenie nowego pełnomocnictwa – do sprawy upadłościowej. W praktyce niektórych sądów dopuszcza się do udziału po ogłoszeniu upadłości tego samego pełnomocnika, o ile pełnomocnictwo dołączone do wniosku o ogłoszenie upadłości

wyrażnie w swojej treści wymienia reprezentowanie w sprawie po ogłoszeniu upadłości albo jest pełnomocnictwem ogólnym do występowania w postępowaniach przed sądami powszechnymi. Jednocześnie z uwagi na prowadzenie postępowania upadłościowego w trybie art. 491¹ ust. 1 pr. upadł. wyłącznie przez syndyka (będącego jednak pozasądowym organem) należałoby wymagać, aby pełnomocnik legitymował się odrębnym pełnomocnictwem do reprezentowania upadłego przed syndykiem. Zakres takiego pełnomocnictwa nie może jednak obejmować czynności, które upadły zobowiązany jest wykonać osobiście, jak: wydanie majątku czy złożenie oświadczeń pod listą wierzytelności.

Pamiętać należy, że w sprawach, w których wniosek o ogłoszenie upadłości wpłynął przed 24.03.2020 r., zgłoszenia wierzytelności powinny być kierowane do sędziego-komisarza; w sprawach, w których wniosek wpłynął po tej dacie, zgłoszenia wierzytelności kierowane są wyłącznie do syndyka. Nadto zgłoszenia wierzytelności w sprawach zainicjowanych przed 1.12.2021 r. powinny być kierowane do sygnatury GUp, nie ma potrzeby podawania obu sygnatur (GU i GUp), natomiast w sprawach późniejszych wprowadzenie teleinformatycznego procesu zgłaszania wierzytelności wyeliminuje dotychczasowe błędy stron związane z podawaniem sygnatur. Przepisy dopuszczają także możliwość zawarcia układu z wierzycielami w postępowaniu upadłościowym konsumenckim³. Ma to na celu umożliwienie upadłemu zachowania dotychczasowego majątku – w szczególności nieruchomości, w której upadły zamieszkuje, przy jednoczesnym ustaleniu zasad zaspokojenia wierzycieli. Taki tok postępowania wymaga jednak, by upadły uzyskiwał ze świadczonej przez siebie pracy wynagrodzenie pozwalające na dokonywanie odpowiednio wysokich spłat na rzecz wierzycieli (skoro to oni mają zaakceptować układ, musieliby zostać w jego wyniku zaspokojeni co najmniej w stopniu równym temu, który uzyskaliby w wyniku przeprowadzenia postępowania o charakterze likwidacyjnym).

³ Zob. np. R. Adamus, *Układ w upadłości konsumenckiej*, M. Praw. 2015/5, s. 241–245.

5.2. Przepisy mające zastosowanie

Z uwagi na liczne i istotne zmiany prawa upadłościowego w ciągu ostatnich 3 lat, należy mieć na uwadze, że co do zasady w prawie upadłościowym następuje swoista stabilizacja stanu prawnego mającego zastosowanie do konkretnego postępowania, a decyduje o tym data wniesienia wniosku o ogłoszenie upadłości. Oznacza to, że zawsze należy uwzględniać stan prawny obowiązujący w dacie złożenia wniosku (w przypadku nadania wniosku pocztą jest to data stempla pocztowego, zarówno w stanie prawnym obowiązującym przed 1.12.2021 r., jak i po tej dacie w przypadku osób, do których ma zastosowanie art. 216aa pr. upadł., a od 1.12.2021 r. – w dacie prowadzenia pisma do systemu teleinformatycznego)⁴. Najczęściej ustalenie tej daty jest bardzo trudne; czasem wskazówką może być sygnatura, w szczególności data, ale niejednokrotnie nie będzie możliwości ustalenia daty wniesienia wniosku. Z tego względu należy postulować, aby w postępowaniu o ogłoszenie upadłości zamieszczać wzmiankę o dacie złożenia wniosku (np. „[...] w sprawie z wniosku Janiny Kowalskiej o ogłoszenie upadłości jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, wniesionego w dniu 24.04.2021 r. [...]”). Ułatwi to podejmowanie czynności w toku postępowania nie tylko różnorodnym, zainteresowanym podmiotom, ale – z uwagi na ogromną liczbę prowadzonych spraw i wspomniane częste zmiany prawa – także sądowi upadłościowemu.

Daty wejścia w życie poszczególnych zmian przepisów prawa upadłościowego wyznaczają cezury obowiązującego stanu prawnego. W zakresie upadłości konsumenckiej najistotniejsze daty, kiedy znacząco zmieniał się dotychczasowy stan prawny, to 24.03.2020 r. oraz 1.12.2021 r.⁵ Zmiany dotyczą m.in. ważnej dla wierzycieli procedury zgłaszania wierzytelności, dlatego konieczne jest ustalenie, według jakiego stanu prawnego należy tego dokonać.

⁴ Zob. art. 165 k.p.c.

⁵ Z uwagi na upływ czasu można w tym miejscu pominąć wcześniejszą ważną zmianę, *de facto* wprowadzającą upadłość konsumencką do polskich przepisów prawa upadłościowego na szeroką skalę, tj. 31.12.2014 r., kiedy to weszły w życie przepisy ustawy nowelizującej z 2014 r.

Obecnie przebieg uproszczonego postępowania upadłościowego konsumenckiego regulują przepisy tytułu V części trzeciej Prawa upadłościowego, tj. art. 491¹–491²³ pr. upadł. Dodatkowo art. 491² ust. 1 pr. upadł. nakazuje w sprawach nieuregulowanych w tym tytule stosować przepisy o postępowaniu upadłościowym – odpowiednio, z wyłączeniem jednak przepisów art. 21, 25, 145, 151–155, 163, 164, 168 ust. 1–3 i 5, art. 176 ust. 2, art. 244, 245, 253–264, 307 ust. 1, art. 337–339, 343 ust. 1a, art. 346 ust. 2 i art. 347–356 oraz 358–366⁶ pr. upadł. Natomiast przepisy art. 13, 22a, 32 ust. 5, art. 36–40 i 43 stosuje się odpowiednio jedynie wówczas, gdy wniosek o ogłoszenie upadłości złożył wyłącznie wierzyciel. Przepis art. 361 pr. upadł. (umorzenie postępowania z uwagi na ubóstwo masy albo na wnioski wszystkich wierzycieli) stosuje się odpowiednio jedynie wówczas, gdy upadłość została ogłoszona wyłącznie na skutek uwzględnienia wniosku wierzyciela.

Sąd może jednak postanowić, że postępowanie upadłościowe będzie się toczyło zgodnie z regulacjami części pierwszej Prawa upadłościowego. W takim przypadku stosuje się przepisy części pierwszej oraz wskazane w art. 491¹ ust. 3 pr. upadł.:

- 1) art. 491⁷ pr. upadł. (zasady pokrywania kosztów postępowania z sum budżetowych);
- 2) art. 491⁸ pr. upadł. (obowiązek zwrócenia się do naczelnika urzędu skarbowego właściwego dla upadłego z wnioskiem o udzielenie informacji dotyczących upadłego, mających wpływ na ocenę jego sytuacji majątkowej); i
- 3) art. 491¹⁰ pr. upadł. (szczególne przyczyny umorzenia postępowania w upadłości konsumenckiej).

5.3. Wyłączenia przepisów części pierwszej Prawa upadłościowego

Zgodnie zatem z powołanym art. 491² ust. 1 pr. upadł. w postępowaniach toczących się na podstawie przepisów części trzeciej, ty-

⁶ Zob. jednak art. 491¹⁵ ust. 7 pr. upadł.

tułu V Prawa upadłościowego (tzw. uproszczone postępowania upadłościowe konsumenckie) nie stosuje się przepisów o obowiązku złożenia przez dłużnika wniosku o upadłość nie później niż w terminie 30 dni od dnia, w którym wystąpiła podstawa do ogłoszenia upadłości, oraz związanego z zaniechaniem obowiązku odszkodowawczego (art. 21 ust. 3 pr. upadł.) z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną wskutek niezłożenia wniosku w tym terminie. O ile przy tym w poprzednim stanie prawnym, sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej z 2019 r., wyłączenie to dotyczyło jedynie wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej, o tyle obecnie status dłużnika – byłego przedsiębiorcy albo osoby, która nigdy nie prowadziła działalności gospodarczej – nie ma żadnego znaczenia. Poprzednio bowiem w przypadku osób, które posiadały status przedsiębiorców i zaniechały w odpowiednim czasie spełnienia obowiązku z art. 21 ust. 1 pr. upadł., realizowała się fakultatywna negatywna przesłanka ogłoszenia upadłości konsumenckiej, z zastrzeżeniem klauzuli słuszności i humanitaryzmu; obecnie art. 491⁴ pr. upadł. w całości został uchylony.

W poprzednim stanie prawnym do upadłości konsumenckiej nie miał również zastosowania art. 22a pr. upadł., przewidujący obowiązek wnioskodawcy w postaci uiszczenia zaliczki na wydatki w toku postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości w wysokości jednokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego, ogłoszonego przez Prezesa GUS. Obecnie przepis ten stosuje się odpowiednio tylko wówczas, gdy wniosek o ogłoszenie upadłości złożył wierzyciel. Tym samym gdy wniosek składa sam dłużnik, nie musi mu towarzyszyć dowód uiszczenia takiej zaliczki i nie można wzywać o uzupełnienie braków formalnych wniosku w tym zakresie.

Wyłączone jest również stosowanie art. 25 pr. upadł., nakazującego dłużnikowi, aby wraz z wnioskiem o ogłoszenie upadłości złożył oświadczenie na piśmie co do prawdziwości danych zawartych we wniosku, którego niezłożenie stanowi podstawę do dokonania zwrotu wniosku bez wzywania do jego uzupełnienia (art. 25 ust. 3 pr. upadł.). Wy-

łączenie jednak powołanego przepisu w postępowaniu upadłościowym konsumenckim powiązane jest z odrębnie uregulowanym obowiązkiem złożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 491² ust. 4 pkt 11 pr. upadł. (jednak bez rygorów, jakie towarzyszą analogicznemu oświadczeniu, wymaganemu na podstawie art. 25 ust. 1 pr. upadł.)⁷.

Artykuł 145 pr. upadł. dotyczy postępowań wszczętych przed ogłoszeniem upadłości. Zgodnie z nim postępowanie sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości, może być podjęte przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności.

Artykuły 151–155 pr. upadł. dotyczą sędziego-komisarza i jego czynności w toku postępowania. Zamysłem ustawodawcy było, aby uproszczone konsumenckie postępowania upadłościowe nie były już prowadzone przez sędziego-komisarza. Co do zasady, wszystkie czynności w toku postępowania po ogłoszeniu upadłości konsumenckiej wykonywać ma syndyk, a dopiero na końcowym etapie działania podejmować ma sąd upadłościowy. O ile właściwy do dokonania danej czynności byłby sędzia-komisarz, czynności tej będzie dokonywał wyznaczony sędzia (art. 491⁵ ust. 3 pr. upadł.).

Artykuły 163–164 pr. upadł. dotyczą wynagrodzenia wstępnego syndyka i zaliczek na poczet wynagrodzenia.

Wyłączenie stosowania art. 168 ust. 1–3 i 5 pr. upadł. wiąże się z tym, że syndyk nie musi już w postępowaniach konsumenckich składać sprawozdań okresowych, a co za tym idzie – nie ma potrzeby ich we-

⁷ Art. 25 ust. 2 i 3 pr. upadł.: „2. Jeżeli oświadczenie, o którym mowa w ust. 1, nie jest zgodne z prawdą, dłużnik ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną na skutek podania nieprawdziwych danych we wniosku o ogłoszenie upadłości. 3. W razie niezłożenia oświadczenia, o którym mowa w ust. 1, wniosek zwraca się bez wzywania dłużnika do jego uzupełnienia”.

ryfikacji i zatwierdzania. Syndyk w postępowaniach konsumenckich składa jedynie sprawozdanie ostateczne⁸.

W postępowaniach konsumenckich uproszczonych syndyk również nie zawiadamia placówek pocztowych o ogłoszeniu upadłości, wyłączone jest bowiem stosowanie art. 176 ust. 2 pr. upadł.

Istotna zmiana dotyczy również listy wierzytelności. Wyłączenie stosowania art. 244, 245 oraz 253–264 pr. upadł. uchyla obowiązek sporządzenia przez syndyka i złożenia sędziemu-komisarzowi listy wierzytelności (art. 244 i 245 pr. upadł.), procedurę sporządzania i składania uzupełniających list wierzytelności w miarę wpływu zgłoszeń złożonych po upływie terminu do zgłaszania wierzytelności (art. 253 pr. upadł.), zmiany wierzyciela na liście (art. 254 pr. upadł.), jak również – całą procedurę zaskarżania listy wierzytelności (art. 255–259 pr. upadł.) i zatwierdzania, prostowania i uzupełniania listy wierzytelności (art. 260–264 pr. upadł.).

Wyłączenie stosowania art. 307 ust. 1 pr. upadł. jest logiczną konsekwencją charakteru postępowania wobec osób nieprowadzących działalności gospodarczej: w tych postępowaniach syndyk nie sporządza i nie składa sprawozdania finansowego na dzień poprzedzający ogłoszenie upadłości.

Artykuł 491² ust. 1 pr. upadł. przewiduje, że w postępowaniach uproszczonych nie mają zastosowania art. 337–339 pr. upadł. dotyczące planu podziału. Przepisy te jednak są nadal stosowane w postępowaniach konsumenckich wszczętych przed wejściem w życie ustawy nowelizującej z 2019 r., a nadto – na podstawie art. 491¹⁵ ust. 7 pr. upadł. – mają odpowiednie zastosowanie do planu spłaty ustalanego w postępowaniu

⁸ Jak przy tym słusznie zauważył P. Zimmerman, mimo błędu ustawodawcy i formalnego braku wyłączenia stosowania art. 168 ust. 4 i 5a pr. upadł. w upadłości konsumenckiej, przepisy te również nie będą miały zastosowania w okresie od 24.03.2020 do 1.12.2020 r. (P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 1208).

niach zainicjowanych po 23.03.2020 r.⁹, co – logicznie rozumując – trudno ze sobą pogodzić. Zgodnie z art. 337 pr. upadł. podziału funduszków dokonuje się jednorazowo albo kilkakrotnie w miarę likwidacji masy upadłości po zatwierdzeniu przez sędziego-komisarza listy wierzytelności w całości lub części, przy czym w przypadku zatwierdzenia częściowego listy wierzytelności w planie podziału uwzględnia się kwoty objęte nierozpoznanymi sprzeciwami, zabezpieczając w masie upadłości środki na ich ewentualną wypłatę po prawomocnym rozpoznaniu sprzeciwów. W razie kilkukrotnego podziału funduszków masy upadłości syndyk dokonuje podziału ostatecznego po całkowitym zlikwidowaniu masy upadłości. Artykuł 338 pr. upadł. przewiduje, że w przypadku gdy w postępowaniu upadłościowym zaspokojeniu podlegają wierzytelności zabezpieczone hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym i hipoteką morską, podziału ostatecznego funduszków masy upadłości dokonuje się po podziale sumy uzyskanej ze zbycia przedmiotu obciążonego, natomiast zgodnie z art. 339 pr. upadł. do postępowania w sprawie podziału sumy uzyskanej z likwidacji rzeczy, wierzytelności i praw obciążonych zabezpieczeniami rzeczowymi stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu w sprawie podziału funduszków masy upadłości. O sporządzeniu planu podziału zawiadamia się upadłego oraz te osoby, których prawa podlegają zaspokojeniu z sumy uzyskanej z likwidacji. Środki zaskarżenia mogą wnosić: upadły oraz osoby uprawnione do zaspokojenia z sumy uzyskanej z likwidacji.

5.4. Przepisy mające odpowiednie zastosowanie w przypadku, gdy jedynym wnioskodawcą jest wierzyciel

Zmiana przepisów o postępowaniu konsumenckim wprowadzona ustawą nowelizującą z 2019 r. nakazuje stosować odpowiednio przepisy art. 13, 22a, 32 ust. 5, art. 36–40 i 43 pr. upadł., jednak tylko

⁹ Taki sposób uregulowania jest co najmniej niekonsekwencją ustawodawcy i nie ułatwia stosowania przepisów.

wówczas, gdy wniosek o ogłoszenie upadłości złożył wyłącznie wierzyciel¹⁰. Podobnie w przypadku art. 361 pr. upadł., który stosuje się w postępowaniach konsumenckich odpowiednio jedynie wówczas, gdy upadłość została ogłoszona wyłącznie na skutek uwzględnienia wniosku wierzyciela.

W przypadku zatem gdy wyłącznie wierzyciel, w warunkach określonych w art. 8 albo 9 pr. upadł., złożył wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika, który zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej, ale od daty wykreślenia go z rejestru nie minął rok, bądź gdy dłużnik wprawdzie faktycznie wykonywał działalność gospodarczą, ale nie dopełnił obowiązku wpisu do właściwego rejestru, wniosek o ogłoszenie upadłości będzie podlegał oddaleniu, jeżeli majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania lub wystarcza jedynie na zaspokojenie tych kosztów. Możliwe będzie także oddalenie wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli okaże się, że majątek dłużnika jest obciążony hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w takim stopniu, że pozostały jego majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania. Do oddalenia wniosku jednak nie dojdzie, gdy zostanie uprawdopodobnione, że obciążenia majątku dłużnika są bezskuteczne według przepisów ustawy, albo gdy dokonane zostały w celu pokrzywdzenia wierzycieli, jak również jeżeli zostanie uprawdopodobnione, że dłużnik dokonał innych czynności prawnych bezskutecznych według przepisów ustawy, którymi wyzbył się majątku wystarczającego na zaspokojenie kosztów postępowania, a okoliczności sprawy wskazują, że zastosowanie przepisów o bezskuteczności i zaskarżaniu czynności upadłego doprowadzi do uzyskania majątku o wartości przekraczającej przewidywaną wysokość kosztów. W przypadku oddalenia takiego wniosku na podstawie art. 13 ust. 1 albo 2 pr. upadł. postanowienie w sprawach, w których wniosek o ogłoszenie upadłości wpłynął przed 1.12.2021 r., podlega obwieszczeniu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, a w sprawach zainicjowanych po tej dacie – w Krajowym Rejestrze Zadłużonych.

¹⁰ To znaczy, że dłużnik nie złożył równocześnie wniosku o ogłoszenie swojej upadłości.

W przypadku gdy wniosek o ogłoszenie upadłości na podstawie tytułu V części trzeciej Prawa upadłościowego składa wyłącznie wierzyciel, ma on, zgodnie z art. 22a pr. upadł., obowiązek uiszczenia zaliczki na wydatki w toku postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości w wysokości jednokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego, ogłoszonego przez Prezesa GUS i wraz z wnioskiem przedstawia dowód jej uiszczenia. Nieuiszczenie zaliczki spowoduje wezwanie przez przewodniczącego do jej uiszczenia w terminie tygodnia, a jeżeli w tym terminie wnioskodawca zaliczki nie uiści, nastąpi zwrot wniosku. Nadto, stosownie do art. 32 ust. 5 pr. upadł., od wnioskodawcy sąd może zażądać zaliczki na wydatki w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości w kwocie przewyższającej sumę określoną w art. 22a pr. upadł. pod rygorem odrzucenia wniosku. Na postanowienie sądu w przedmiocie zaliczki zażalenie nie przysługuje, a żądanie dodatkowej zaliczki nie wstrzymuje rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości.

Gdy wniosek składa wyłącznie wierzyciel, odpowiednie zastosowanie mają również przepisy o postępowaniu zabezpieczającym. Dotychczasowe przepisy w odniesieniu do postępowania zabezpieczającego w postępowaniu o ogłoszenie upadłości wyłączały zastosowanie art. 36, 38, 38a oraz 40 pr. upadł. do upadłości konsumenckiej. Obecnie wyłączenie to ma zastosowanie w przypadkach – zasadniczo stanowiących znakomitą większość – gdy wniosek o ogłoszenie upadłości złożył sam dłużnik bądź gdy wprawdzie złożył go wierzyciel, ale równocześnie wniosek taki złożył dłużnik.

W sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania zabezpieczającego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym, z wyjątkiem art. 396 k.p.c.

I tak po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości sąd na wniosek albo z urzędu może dokonać zabezpieczenia majątku dłużnika (art. 36 pr. upadł.). Może to nastąpić również przez ustanowienie tymczasowego nadzorcy sądowego (art. 38 pr. upadł.).

5.5. Stosowanie przepisów o postępowaniu zabezpieczającym

5.5.1. Uwagi ogólne

Do tej pory przepisy nie przewidywały zasadniczo w postępowaniach o ogłoszenie upadłości konsumenckiej postępowania zabezpieczającego, bowiem na podstawie dotychczas obowiązującego brzmienia art. 491² ust. 1 pr. upadł. przepisy art. 36, 38, 38a i 40 pr. upadł. nie miały zastosowania w tych postępowaniach. Po zmianie mają one odpowiednie zastosowanie w przypadkach, w których wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenckiej złożył wyłącznie wierzyciel. Zabezpieczenie może zostać ustanowione w formie tymczasowego nadzorcy sądowego albo zarządcy przymusowego bądź zawieszenia egzekucji.

Najczęstszym sposobem zabezpieczenia będzie ustanowienie tymczasowego nadzorcy sądowego – w szczególności wobec faktu, że wniosek wierzyciela nie wskazuje danych dotyczących dłużnika, które pozwoliłyby sądowi na ocenę jego stanu osobistego, rodzinnego i majątkowego.

Szczególna uwaga należy się zagadnieniu zażalenia w postępowaniu zabezpieczającym.

W uchwale z 11.04.2019 r., III CZP 108/18, OSNC 2019/12, poz. 121, SN uznał, że: „Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia majątku dłużnika wydane w postępowaniu zabezpieczającym prowadzonym po złożeniu wniosku o ogłoszenie jego upadłości przysługuje zażalenie (art. 741 k.p.c. w związku z art. 37 zdanie pierwsze i z art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe, Dz.U. z 2019 r. poz. 498)”. Mimo przeprowadzenia przez sąd błyskotliwego wyводу, z przedstawioną w uchwale tezę na gruncie obecnych regulacji nie sposób się zgodzić, ponieważ pozostaje ona w sprzeczności z celem i założeniami prowadzenia postępowania zabezpieczającego w postępowaniu upadłościowym, którego zakres i relacje między zainteresowanymi w potencjalnym przyszłym postępowaniu upadłościowym są znacznie szersze aniżeli w postępo-

waniu cywilnym. Powołany w tym orzeczeniu art. 741 k.p.c. nie może mieć zastosowania do Prawa upadłościowego z uwagi na to, że przepisy o postępowaniu zabezpieczającym stanowią *lex specialis* w stosunku do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, a kwestia przysługującego na podstawie przepisów Prawa upadłościowego zażalenia w postępowaniu zabezpieczającym została kompleksowo uregulowana w przepisach o postępowaniu zabezpieczającym. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, które stosuje się w postępowaniu o ogłoszenie upadłości, wskazał szczegółowo S. Gurgul i wyliczenie to jest prawidłowe; również on nie wymienia art. 741 k.p.c.¹¹ Ponadto interpretacji – czysto formalnej – dokonanej przez Sąd Najwyższy przeczy wykładnia celowościowa. Postępowanie zabezpieczające w postępowaniu o ogłoszenie upadłości, jak jego nazwa wskazuje, ma na celu zabezpieczenie majątku dłużnika w celu zapewnienia jak najlepszego zaspokojenia wierzycieli w ewentualnym przyszłym postępowaniu upadłościowym. Złożenie zażalenia na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia zniweczy ten ochronny skutek, przepisy natomiast nie przewidują na tym etapie natychmiastowego skutku postanowienia, jak ma to miejsce w przypadku ogłoszenia upadłości. Postępowanie to nie dotyczy relacji między dwiema stronami postępowania jak w postępowaniu zabezpieczającym regulowanym przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, ale dotyczy ochrony wszystkich wierzycieli dłużnika, co nadaje mu całkowicie inny charakter. W ujęciu historycznym Prawo upadłościowe i naprawcze przewidywało zażalenie na „sposób zabezpieczenia” (art. 42 pr. upadł. w brzmieniu z 28.03.2003 r.). Wątpliwości, które w efekcie doprowadziły do uchylenia tego przepisu ustawą z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, dotyczyły niezupełnie ściśle tego – jak podniesiono w cytowanej uchwale – czy przepis ten stanowił wyczerpującą regulację dopuszczalności zażalenia na postanowienia wydawane w postępowaniu zabezpieczającym w ramach postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości oraz jako *lex specialis* wyłączał

¹¹ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne, Komentarz*, Warszawa 2016, s. 86. Zresztą wydaje się, że nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.), która weszła w życie 7.11.2019 r., i dodanie do art. 741 k.p.c. nowego § 3: „Sąd może uchylić zaskarżone postanowienie tylko gdy zachodzi nieważność postępowania” – osłabiają w istocie znaczenie, jakie mogłoby ewentualnie mieć takie zażalenie w postępowaniu upadłościowym.

stosowanie art. 741 k.p.c. (a tym samym przesądzał, że dopuszczalne było zażalenie na postanowienie o zabezpieczeniu tylko w zakresie sposobu zabezpieczenia, a nie w zakresie zasadności zabezpieczenia), ile zasadności przyznawania prawa do zaskarżenia postanowienia o zabezpieczeniu, właśnie z uwagi na ten doniosły prawnie interes ogółu wierzycieli. Ustawodawca, dokonując zmiany regulacji w zakresie przepisów o postępowaniu zabezpieczającym, celowo wprowadził wyłącznie w art. 39 pr. upadł. i tylko kierunkowe zażalenie (wyłącznie na postanowienie o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego oraz o uchyleniu zajęcia rachunku bankowego), uznając, że jedynie w tym przypadku, przy uwzględnieniu celów postępowania, zażalenie to powinno przysługiwać, uchylił zaś kontrowersyjny przepis o zażaleniu, o którym była mowa w art. 42 pr. upadł., w brzmieniu z 28.03.2003 r.¹² Zażalenie w postępowaniu zabezpieczającym, wbrew tezie przytoczonej powyżej uchwały, zostało uregulowane i uczyniono to w sposób odrębny od przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Wydaje się zatem, że wobec omówionej uchwały Sądu Najwyższego konieczna będzie ingerencja ustawodawcy, podobnie jak w innych tego typu przypadkach¹³.

5.5.2. Tymczasowy nadzorca sądowy

Do tymczasowego nadzorca sądowego odpowiednio stosuje się przepisy dotyczące syndyka: art. 156 ust. 4 (konieczność złożenia dokumentu potwierdzającego zawarcie umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej), art. 157, 157a (warunki, jakie musi spełniać osoba ustanowiona tymczasowym nadzorcą sądowym), art. 159–161 (zastępca tymczasowego nadzorca sądowego, zakres odpowiedzialności tymczasowego nadzorca sądowego, udzielanie pełnomocnictw), art. 166 ust. 6 (zażalenie na postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia, które przysługuje również tymczasowemu nadzorcą sądowemu), art. 167 ust. 2 (proporcjonalne rozdzielenie wynagrodzenia, jeżeli

¹² Tak również P. Janda, *Zaskarżalność postanowień wydanych w celu zabezpieczenia majątku dłużnika w postępowaniu o ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy*, Dor. Restr. 2018/13, s. 22 i n.

¹³ Zob. P. Zimmerman, B. Sierakowski, *Orzecznictwo SN i jego błędne interpretacje prawa upadłościowego jako przyczyna zmian w prawie*, Dor. Restr. 2015/1, s. 73.

w toku postępowania doszło do zmiany tymczasowego nadzorcy sądowego), art. 167a (podwyższenie wynagrodzenia o podatek VAT), art. 167b (dziedziczenie roszczenia o wynagrodzenie tymczasowego nadzorcy sądowego), art. 170–172 (przepisy dotyczące odwołania lub zmiany tymczasowego nadzorcy sądowego) i art. 178 pr. upadł. (prawo do żądania informacji i złożenia wniosku do komornika o poszukiwanie majątku).

Postanowienie o ustanowieniu tymczasowego nadzorcy sądowego, odwołaniu albo zmianie osoby tymczasowego nadzorcy sądowego oraz informację o uprawomocnieniu się postanowienia o uchyleniu zabezpieczenia przez odwołanie tymczasowego nadzorcy sądowego obwieszcza się.

Tymczasowy nadzorca sądowy pobiera wynagrodzenie za swoją funkcję. Ustalane jest ono inaczej, niż ma to miejsce w przypadku syndyka. Wynagrodzenie tymczasowego nadzorcy sądowego ustala się w wysokości od 1/4 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego, ogłoszonego przez Prezesa GUS do jego dwukrotności, przy czym w szczególnie uzasadnionych przypadkach sąd może przyznać wyższe wynagrodzenie – do czterokrotności stawki bazowej, jeżeli będzie to uzasadnione w świetle kryteriów, które wpływają na wysokość wynagrodzenia. Należy jednak przyjąć, że w postępowaniach o ogłoszenie upadłości konsumenckiej szczególnie uzasadnione przypadki nie wystąpią z uwagi na specyfikę tego postępowania.

Kryteriami, które sąd uwzględnia, ustalając wynagrodzenie tymczasowego nadzorcy sądowego, są:

- 1) nakład pracy,
- 2) zakres czynności podejmowanych w postępowaniu,
- 3) stopień trudności tych czynności,
- 4) czas pełnienia funkcji.

Tymczasowy nadzorca sądowy ma również prawo do zwrotu wydatków koniecznych, poniesionych w związku z pełnieniem swojej funkcji. W przedmiocie zarówno wynagrodzenia, jak i zwrotu wydatków koniecznych sąd orzeka na wniosek tymczasowego nadzorcy sądo-